

**LATVIJAS REPUBLIKAS VIDES AIZSARDZĪBAS UN
REĢIONĀLĀS ATTĪSTĪBAS MINISTRIJA**

**DIREKTĪVAS SPECIFISKAIS
IEVIEŠANAS UN FINANSĒŠANS PLĀNS**

**Eiropas Savienības direktīva 91/271/EEC
Par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu**

RĪGA, 2001

SATURS

1	IEVADS	3
1.1	DIREKTĪVAS PRASĪBAS	4
1.2	NEPIECIEŠAMĀ PĀREJAS PERIODA KOPSAVILKUMS	8
2	NEPIECIEŠAMĀS RĪCĪBAS DIREKTĪVAS IEVIEŠANAI PILNĀ APJOMĀ	9
2.1	PRAKTISKĀS ATBILSTĪBAS PAŠREIZĒJAIS STATUSS, LIKUMDOŠANAS, INSTITUCIONĀLĀS UN IEVIEŠANAS NEPILNĪBAS	9
2.1.1	<i>Likumdošanas nepilnības</i>	9
2.1.2	<i>Institucionālās nepilnības</i>	11
2.1.3	<i>Ieviešanas nepilnības</i>	11
2.2	LIKUMDOŠANAS SASKAŅOŠANAS PABEIGŠANA	12
2.3	INSTITUCIONĀLĀS SISTĒMAS PILNVEIDOŠANA	12
3	IEVIEŠANAS STRATĒGIJA	14
3.1	STRATĒGIJAS KONTEKSTS: SOCIĀLEKONOMISKIE JAUTĀJUMI UN INSTITUCIONĀLIE FAKTORI	14
3.1.1	<i>Sociālekonomiskie jautājumi</i>	14
3.1.2	<i>Institucionālie faktori</i>	14
3.2	PIEDĀVĀTAIS(IE) IEVIEŠANAS SCENĀRIJS(I) UN PIENĒMUMI	15
3.3	IESAISTĪTO INSTITŪCIJU LOMA UN ATBILDĪBA PAR INVESTĪCIJĀM	16
3.3.1	<i>Iesaistīto institūciju loma ūdenssaimniecības sektorā</i>	16
3.3.2	<i>Atbildība par investīcijām</i>	17
3.4	PAŠVALDĪBU UZŅĒMUMU INSTITUCIONĀLĀ ATTĪSTĪBA	18
3.4.1	<i>Esošās situācijas raksturojums</i>	18
3.4.2	<i>Raksturīgs ūdenssaimniecības uzņēmuma institucionālās attīstības plāns</i>	19
3.5	PIEEJA PROJEKTU PRIORITĀTES NOTEIKŠANAI UN IEVIEŠANAI	22
3.5.1	<i>Esošā situācija</i>	22
3.5.2	<i>Pieeja</i>	22
3.5.3	<i>Projektu ieviešana</i>	25
4	IEVIEŠANAS IZMAKSAS	27
4.1	APRĒĶINĀTĀS IEVIEŠANAS IZMAKSAS	27
4.1.1	<i>Prognozes investīcijām vides sektorā</i>	27
4.1.2	<i>Valsts budžeta investīciju vides sektorā prognozes</i>	28
4.1.3	<i>Prognozes investīcijām ūdenssaimniecības infrastruktūrā</i>	28
4.1.4	<i>Nepieciešamo investīciju prognoze PNAD prasību ieviešanai</i>	31
4.2	IEVIEŠANAS LAIKA GRAFIKS	33
4.3	PAREDZĒTĀ PERIODA IKGADĒJĀS IZMAKSAS	33
4.4	FINANSU AVOTI	34
4.4.1	<i>Valsts budžets, speciālais budžets, pašvaldību budžets</i>	34
4.4.2	<i>Kredīti</i>	35
4.4.3	<i>Divpusējie un citi palīdzības sniedzēji</i>	35
4.4.4	<i>Privātie līdzekļi</i>	36
4.5	MAKSĀTSPĒJAS ANALĪZE	36
4.5.1	<i>Mājsaimniecības līmenī</i>	37

4.5.2	<i>Pašvaldību līmenī</i>	37
4.5.3	<i>Nacionālā līmenī</i>	38
5	IEVIEŠANAS PLĀNS	39
5.1	INVESTĪCIJU PROGRAMMAS STATUSS	39
5.2	REALIZĀCIJĀ ESOŠĀS INVESTĪCIJU PROGRAMMAS REZULTĀTI.....	40
5.3	IEVIEŠANAS PLĀNS PILNAS ATBILSTĪBAS SASNIEGŠANAI	42
5.3.1	<i>Projektu sagatavošanas pamatojums</i>	42
5.3.2	<i>Īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa pasākumi</i>	44
5.3.3	<i>Ieviešanas laika grafiks</i>	45
5.4	PASĀKUMI IEVIEŠANAS UZRAUDZĪBAI UN MONITORINGAM.....	49
5.4.1	<i>Vispārējie pasākumi</i>	49
5.4.2	<i>ES Phare un ISPA finansēti pasākumi</i>	52
PIELIKUMI		ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. PIELIKUMS PABEIGTO, REALIZĀCIJĀ ESOŠO UN PĀNOTO PROJEKTU STATUSS (1996 – 2005). .... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.		
2. PIELIKUMS INVESTĪCIJU IZMAKSAS PILNAS ATBILSTĪBAS SASNIEGŠANAI PNA DIREKTĪVAS PRASĪBĀM (1996 – 2015). .... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.		
3. PIELIKUMS LAIKA GRAFIKS PILNAS ATBILSTĪBAS PNA DIREKTĪVAS PRASĪBĀM SASNIEGŠANAI..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.		
4. PIELIKUMS PRIVĀTO PIESLĒGUMU IZMAKSAS PILNAS ATBILSTĪBAS SASNIEGŠANAI PNA DIREKTĪVAS PRASĪBĀM..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.		
5. PIELIKUMS PLĀNOTO UPJU BASEINU REĢIONU KARTE ..... ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.		

Saīsinājumi

AUK	Apvienotā uzraudzības komiteja
c.e.	Cilvēkekvivalents (vienība)
DANCEE	Dānijas sadarbības programma Austrumeiropai
DU	Darba uzdevums
DVAA	Dānijas Vides aizsardzības aģentūra
EIB	Eiropas Investīciju Banka
EK	Eiropas Komisija
ES Phare	ES Phare programma
EU	Eiropas Savienība
HELKOM	Helsinku Komisija
IKP	Iekšzemes kopprodukts
ISPA	Pirmsiestāšanās strukturālās politikas instruments
ISPA UK	ISPA uzraudzības komiteja
IVN	Ietekmes uz vidi novērtējums
LVAF	Latvijas Vides aizsardzības fonds
LVIF	Latvijas Vides investīciju fonds
MK	Ministru Kabinets
NAI	Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas
NAO	Nacionālā atbildīgā amatpersona
NEFCO	Ziemeļvalstu vides finansu korporācija
NIK	Nacionālais ISPA koordinators
NPIES	Nacionālā programma integrācijai Eiropas Savienībā
PAA	Programmas atbildīgā amatpersona
PIV	Programmas (projekta) ieviešanas vienība
PNAD	Pilsētu notekūdeņu attīrīšanas direktīva
RVP	Reģionālā vides pārvalde
SAA	Sektora atbildīgā amatpersona
SAPARD	Īpašā rīcības programma lauksaimniecībai un lauku attīstībai
SFI	Starptautiskās finansu institūcijas
SIDA	Zviedrijas starptautiskā attīstības aģentūra
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
ZIB	Ziemeļu investīciju banka

1 IEVADS

Latvija ir viena no Centrālās un Austrumeiropas valstīm, kas gatavojās iestāties Eiropas Savienībā. Līdz ar to, Latvijas valdības galvenais uzdevums ir sasniegt atbilstību ES direktīvām iespējami īsā laika periodā. Pēdējo trīs desmitgadu laikā Eiropas Savienībā ir izstrādāta virkne direktīvu, kas saistītas ar virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu aizsardzību, un to kvalitātes uzlabošanu. Viena no būtiskākajām ir *Eiropas Padomes direktīva 91/271/EEC Par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu (OJ L 135, 30.05.91.)*, kas papildināta ar *Direktīvu 98/15/EC (OJ L 67, 07.03.98.)* (turpmāk – PNAD).

Virszemes ūdens kvalitāte ir definēta kā viena no Latvijas prioritātēm Nacionālā vides politikas plāna ietvaros ar uzsvāru uz ūdenstilpju eutrofikāciju, ūdeņu pārrobežu piesārņojumu un slāpekļa samazinājumu no punktveida avotiem. Ūdens kvalitātes nodrošināšana ir viens no svarīgākajiem jautājumiem Latvijas nacionālajā programmā integrācijai Eiropas Savienībā.

Trīs Latvijas lielākās pilsētas – Rīga, Daugavpils un Liepāja ir identificētas kā *karstie punkti* HELKOM Baltijas jūras apvienotās paplašinātās vides rīcības programmas ietvaros, līdz ar to, ūdens pakalpojumu infrastruktūras uzlabošana šajās pilsētās tika uzsākta jau 90-to gadu vidū.

Apzinoties, ka ievērojamas investīcijas un tehniskā palīdzība ir nepieciešamas, lai atjaunotu dzeramā ūdens un notekūdeņu sistēmas Latvijā, 1996. gadā tika izstrādāta stratēģija *Ūdens apgāde un notekūdeņu attīrīšana mazās un vidējās pilsētās (800+)*, kura daļēji tika finansēta no Eiropas Savienības *Phare* programmas līdzekļiem. Patreiz Programmas 800+ īstenošanā galvenais uzsvārs tiek likts uz atbilstības ar ES ūdens sektora direktīvām sasniegšanu.

Lai ieviestu katru no ūdens sektora direktīvām, ir nepieciešami ievērojami ieguldījumi. Latvija, apzinoties šo izaicinājumu, ir izstrādājusi ES likumdošanas saskaņošanas plānu, kurā paredzēts saskaņot visas nepieciešamās ES likumdošanas prasības ūdens sektorā līdz 2002. gada beigām, nodrošinot izmaksu ziņā visietilpīgāko direktīvu prasību ieviešanu līdz 2015. gadam. Direktīvu ieviešanas ātrums Latvijā būs atkarīgs no finansu resursu pieejamības, maksātpējas un politiskās prioritātes, kāda tiks piešķirta ūdens pakalpojumu infrastruktūras uzlabošanai.

Šis stratēģiskais dokuments nosaka veidu, kā Latvija plāno ieviest PNA direktīvas prasības, kā arī ietver nodaļas, kas apraksta plānotos pasākumus, izmaksas un laika grafiku.

Vadoties no tehniskiem, institucionāliem, finansiāliem un ekonomiskiem apsvērumiem, tiek plānots apvienot PNA direktīvas un Dzeramā ūdens direktīvas prasību ieviešanu. Saskaņā ar 800+ stratēģiju, investīcijas ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmās nevar tikt nodalītas, un, līdz šim, visi infrastruktūras projekti Latvijā abos sektoros tikuši ieviesti kopīgi. Šī pieeja tiks izmantota arī nākotnē, tādejādi ieviešot abu augstākminēto direktīvu prasības 88 Latvijas pilsētās, kas ir sadalītas trīs kategorijās. Pirmajā kategorijā ir iekļautas Rīga, Daugavpils un Liepāja – pilsētas, kurās cilvēkekvivalents (*c.e.* - *plaši pielietota organiskā piesārņojuma mērvienība, kas ir vienāda ar vidēji viena cilvēka radīto piesārņojumu vienā dienā*) pārsniedz 100 000, otrajā kategorijā ir iekļautas 20 pilsētas kurās *c.e.* pārsniedz 10

000 un trešā kategorija – 65 pilsētas ar c.e. virs 2000. Mazākām pilsētām tiks nodrošināta atbilstoša notekūdeņu attīrīšana saskaņā ar PNAD prasībām.

Abu direktīvu prasību ieviešana plānota attiecīgi līdz 2008., 2011. un 2015. gadam. Kopējie aprēķinātie investīciju apjomi PNA direktīvas ieviešanai Latvijā pārsniegs 615 milj. eiro laika periodā no 1999. līdz 2015. gadam.

1.1 Direktīvas prasības

Direktīvas mērķis ir aizsargāt vidi pret kaitīgo ietekmi, ko rada pilsētu notekūdeņu un atsevišķu rūpniecības sektoru notekūdeņu novadīšana.

Direktīva nosaka prasības, kas saistītas ar notekūdeņu savākšanas sistēmām, attīrīšanu un novadīšanu, kā arī ar saistītajiem juridiskajiem aspektiem un ieviešanas termiņiem.

Direktīva pieprasa dalībvalstīm:

1. 2,5 gadu laikā (*saskaņā ar direktīvas 11. pantu – līdz 1993.gada decembrim*) nodrošināt to, ka, pirms direktīvā minētu rūpniecības sektoru notekūdeņu novadīšanas kanalizācijas sistēmās un pilsētas notekūdeņu attīrīšanas iekārtās, kompetenta iestāde vai atbilstoša organizācija [šīm darbībām] uzstāda noteikumus un/vai izsniedz īpašas atļaujas. Noteikumiem un/vai īpašajām atļaujām jāatbilst direktīvas I pielikuma C daļā minētajām prasībām. Noteikumus un/vai īpašās atļaujas regulāri pārskata un nepieciešamības gadījumā izdara izmaiņas.
2. 2,5 gadu laikā (*atbilstoši direktīvas 6. pantam – līdz 1993. gada decembrim*) noteikt jutīgās teritorijas saskaņā ar vienu vai vairākiem no sekojošiem kritērijiem:
  - dabiskie saldūdens ezeri, citas saldūdens ūdenstilpes, estuāri un piekrastes ūdeņi, kas ir eitrofiski (eitrofikācija ir ūdenstilpju bioloģiskās produktivitātes paaugstināšanās, ko izraisa biogēno elementu, īpaši slāpekļa un/vai fosfora savienojumu, uzkrāšanās ūdenī, kas rada pastiprinātu aļģu un augstāko ūdensaugu augšanu), vai kas varētu kļūt eitrofiski tuvā nākotnē, ja netiks veikti aizsardzības pasākumi;
  - dzeramā ūdens ieguvei paredzēti virszemes saldūdens baseini, kas gadījumā, ja netiks veikta [aizsargājoša] darbība, varētu saturēt nitrātus lielākā koncentrācijā par 50 mg/l.
  - teritorijas, kur nepieciešama tālāka notekūdeņu attīrīšana, lai ieviestu citu ES direktīvu prasības.

Jutīgo un mazāk jutīgo teritoriju saraksts ir jāpārskata ik pa četriem gadiem.

3. Nodrošināt, ka 9,5 gadu laikā (*saskaņā ar direktīvas 13. pantu – līdz 2000.gada decembrim*) specifisko rūpniecības nozaru (*uzskaitītas direktīvas III pielikumā*) radītie bioloģiski noārdāmie ražošanas notekūdeņi pirms novadīšanas [vidē] atbilst kompetentas iestādes vai atbilstošas organizācijas uzstādītajiem noteikumiem un/vai atļaujas nosacījumiem kas paredzēti izplūdēm no rūpnīcām ar 4000 c.e. un vairāk;

4. Izplūdēm no pilsētu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām ir jāatbilst sekojošām prasībām:

- Notekūdeņu attīrīšanas iekārtām jābūt projektētām vai modificētām tādā veidā, lai pirms novadīšanas saņemtajos ūdeņos varētu iegūt gan ienākošo, gan attīrīto notekūdeņu raksturīgos paraugus.
- No attīrīšanas iekārtām novadītiem notekūdeņiem jāatbilst prasībām, kas norādītas 1. tabulā.

1.tabula. Prasības no pilsētu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām novadītajiem ūdeņiem . Jāizmanto vai nu koncentrācijas vai procentuālā samazinājuma formā izteiktās vērtības:

<i>Parametri</i>	<i>Koncentrācija</i>	<i>Minimālais samazinājuma procents¹</i>	<i>References mērīšanas metode</i>
Bioloģiskais skābekļa patēriņš (BSP ₅ pie 20 °C), neiekļaujot nitrifikāciju ²	25 mg/l O ₂	70-90	Homogēns, nefiltrēts, nedekantēts paraugs. Izšķīdušo skābekli nosaka pirms un pēc piecu dienu inkubācijas perioda pie 20°C ± 1°C , pilnīgā tumsā. Pievieno nitrifikācijas kavētāju.
Ķīmiskais skābekļa patēriņš	125 mg/l O ₂	75	Homogēns, nefiltrēts, nedekantēts paraugs. Kālija dihromāts.
Suspendētās vielas – kopējais daudzums	35 mg/l	90 ³	- Raksturīgā parauga filtrēšana caur 0.45µm filtra membrānu. Žāvēšana pie 105 °C un svēršana. - Raksturīgā parauga centrifugēšana (vismaz piecas minūtes ar vidējo paātrinājumu 2800 līdz 3200 g), žāvēšana pie 105 °C un svēršana.

¹ Samazinājums salīdzinot ar [šī piesārņotāja] daudzumu attīrīšanas iekārtās ieplūstošajos notekūdeņos.

² Šo parametru var aizvietot ar citiem - kopējo organisko oglekli (KOO) vai kopējo skābekļa patēriņu (KSP), ja ir iespējams noteikt saistību starp BSP₅ un aizvietojošo parametru.

³ Šī prasība nav obligāta.

Prasības izplūdēm no pilsētu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām, kas nonāk eitrofikācijai pakļautās jutīgās teritorijās ir norādītas 2. tabulā.

2. tabula. Prasības izplūdēm no pilsētu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām, kas nonāk eitrofikācijai pakļautās jutīgās teritorijās

<i>Parametri</i>	<i>Koncentrācija</i>	<i>Minimālais samazinājuma procents¹</i>	<i>References mērīšanas metode</i>
Kopējais fosfors	2 mg/l P (10000-100000 c.e.) 1 mg/l (c.e. vairāk kā 100000)	80	Molekulārās absorbcijas spektrofotometrija.
Kopējais slāpeklis ²	15 mg/l N (c.e. 10 000-100 000) 10 mg/l N (c.e. vairāk kā 100000) ³	70-80	Molekulārās absorbcijas spektrofotometrija.

- 5) Jānodrošina visu notekūdeņu pienācīga savākšana un bioloģiskā vai līdzvērtīga attīrīšana pirms to novadīšanas estuāros vai piekrastes ūdeņos, jo īpaši no visām pilsētu notekūdeņu savākšanas sistēmām (kanalizācija) un attīrīšanas iekārtām visām aglomerācijām ar c.e. virs 2 000.

Tomēr notekūdeņiem jābūt pakļautiem stingrākai attīrīšanai, ja tie tiek novadīti sateces baseinos, kas atrodas Dalībvalstu noteiktās jutīgajās teritorijās. Notekūdeņus var pakļaut mazāk stingrai attīrīšanai (mehāniskā attīrīšana), saskaņā ar noteiktiem nosacījumiem, noteiktām noplūdēm piekrastes ūdeņos un estuāros, kas ir identificēti kā mazāk jutīgas teritorijas.

Termiņš šo prasību izpildei ir atkarīgs no aglomerācijas lieluma un saņemošo ūdeņu jutības.

Saskaņā ar Direktīvas 3. pantu un I pielikumu (A daļu), dalībvalstīm jānodrošina, ka:

- 1) Visas aglomerācijas ir nodrošinātas ar notekūdeņu savākšanas sistēmām saskaņā ar sekojošu laika grafiku:

¹ Samazinājums salīdzinot ar [šī piesārņotāja] daudzumu attīrīšanas iekārtās ieplūstošajos notekūdeņos.

² Kopējais slāpeklis nozīmē summētu kopējā Kjeldāla slāpekļa (organiskā un amonija slāpekļa), nitrātu slāpekļa un nitrītu slāpekļa summu.

³ alternatīvi: dienas vidējā vērtība nedrīkst pārsniegt 20 mg/l no kopējā slāpekļa. Šī prasība attiecas uz visiem paraugiem, kuru temperatūra ir 12°C vai augstāka notekūdeņu attīrīšanas iekārtu bioloģisko reaktoru darbības laikā. Nosacījumus attiecībā uz temperatūru var aizvietot ar darbības laika ierobežojumiem, tādā veidā ņemot vērā konkrētā reģiona klimatiskos apstākļus.

- 9,5 gadu laikā tās aglomerācijas, kurās c.e. ir vairāk par 15 000 (*saskaņā ar direktīvu t.i. līdz 2000.gada decembrim*)
  - 14,5 gadu laikā - tās aglomerācijas, kur c.e. ir > 2 000 un < 15 000 (*saskaņā ar direktīvu t.i. līdz 2005. gada decembrim*);
- 2) novadot pilsētu notekūdeņus par “jutīgām teritorijām” atzītos saņemtajos ūdeņos, Dalībvalstīm 7,5 gadu laikā jānodrošina kanalizācijas sistēmu izveidi aglomerācijās, kuru c.e. pārsniedz 10 000 (*saskaņā ar Direktīvu t.i. līdz 1998.gada decembrim*).

Savākšanas sistēmām jāatbilst sekojošām notekūdeņu attīrīšanas prasībām:

- 1) Kanalizācijas sistēmu projektēšanu, celtniecību un uzturēšanu veic saskaņā ar labākajiem tehniskajiem risinājumiem, kas nerada pārmērīgas izmaksas, jo īpaši kas attiecas uz :
  - pilsētu notekūdeņu apjomu un īpašībām,
  - noplūžu novēršanu,
  - saņemto ūdeņu piesārņojuma ierobežošanu, kas rodas sistēmām pārplūstot lietus ūdeņu dēļ.
- 2) Jānodrošina, ka pirms kanalizācijas sistēmās nonākošo pilsētu notekūdeņu novadīšanas tiek veikta to otreizēja vai līdzvērtīga attīrīšana sekojošos termiņos:
  - 9,5 gadu laikā (*saskaņā ar Direktīvas 4. pantu t.i. līdz 2000. gada decembim*) visiem no aglomerācijām ar c.e. vairāk kā 15 000 novadītajiem notekūdeņiem;
  - 14,5 gadu laikā (*saskaņā ar Direktīvas 4. pantu t.i. līdz 2005. gada decembim*) visiem no aglomerācijām ar c.e. no 10 000 līdz 15 000 novadītajiem notekūdeņiem;
  - 14,5 gadu laikā (*saskaņā ar Direktīvas 4. pantu t.i. līdz 2005. gada decembim*) visiem no aglomerācijām ar c.e. no 2000 līdz 10 000 saldūdeņos un estuāros novadītajiem notekūdeņiem;
- 3) nodrošina, ka 7,5 gadu laikā (*saskaņā ar Direktīvas 14. pantu t.i. līdz 1998. gada decembrim*) notekūdeņu attīrīšanas iekārtu dūņu izmantošana tiek veikta vai nu saskaņā ar vispārīgiem noteikumiem, vai arī tiek veikta to reģenerācija vai arī tiek izsniegta atļauja, kā arī 7,5 gadu laikā (*saskaņā ar Direktīvas 14. pantu t.i. līdz 1998. gada decembrim*) nodrošina, ka tiek pārtraukta dūņu izvadīšana virszemes ūdeņos, izgāžot tās no kuģiem, novadot pa cauruļvadiem vai citā veidā

Jānodrošina novadīto pilsētu notekūdeņu un to ietekmes monitorings, kā arī jānodrošina tas, ka ik pa diviem gadiem tiek publicēts situācijas ziņojums un izstrādātas ieviešanas programmas.

1.2 Nepieciešamā pārejas perioda kopsavilkums

Gandrīz visi no Latvijas teritorijas novadītie notekūdeņi sasniedz Baltijas jūru vai Rīgas līci, kuri ir jutīgi pret eitrofikāciju. Lai samazinātu piesārņojuma ietekmi uz Baltijas jūras vidi, tiek plānots visu Latvijas teritoriju definēt kā jutīgo teritoriju.

Līdz ar to, Latvijai jāparedz notekūdeņu savākšanas sistēmas visām aglomerācijām ar c.e. virs 2000, jānodrošina atbilstoša notekūdeņu attīrīšana visām aglomerācijām ar c.e. virs 2000, kā arī jāievieš citas atbilstošās PNA direktīvas prasības. Pilsētās ar c.e. virs 10 000, direktīva pieprasa slāpekļa un fosfora attīrīšanu pirms notekūdeņu izplūdes jutīgos ūdeņos. Lai nodrošinātu visu PNA direktīvas prasību izpildi, Latvijai, lai palielinātu pieslēgumu skaitu, nepieciešams atjaunot un paplašināt pašvaldību notekūdeņu savākšanas sistēmas, izbūvēt jaunas attīrīšanas iekārtas un atjaunot esošās, kas prasīs ievērojamas investīcijas. Jāņem vērā, ka aptuveni 1,7 miljoni jeb 71% no Latvijas iedzīvotājiem dzīvo pilsētās ar c.e. virs 2000.

Sakarā ar ierobežoto maksātspējas līmeni un pašvaldību ierobežotiem finansu līdzekļiem un kapacitātes, lai īstenotu liela mēroga projektus, direktīva tiks ieviesta vairākos posmos. Lai identificētu investīciju prioritātes, visas aglomerācijas Latvijā ir sadalītas 3 kategorijās un katrai kategorijai ir noteikts atšķirīgs ieviešanas termiņš.

- 1) Aglomerācijās ar c.e. virs 100 000 direktīva jāievieš līdz 2008. gadam (Latvijā ir trīs šādas aglomerācijas un tajās dzīvo 0.968 miljoni iedzīvotāju, kas sastāda 58% no iedzīvotājiem, uz kuriem attiecas šī direktīva);
- 2) Aglomerācijās ar c.e. no 10 000 līdz 100 000 direktīva jāievieš līdz 2011. gadam (20 aglomerācijas, kurās dzīvo 0.460 miljoni iedzīvotāju, kas sastāda 27% no iedzīvotājiem, uz kuriem attiecas šī direktīva);
- 3) Aglomerācijās ar c.e. no 2000 līdz 10 000 direktīva jāievieš līdz 2015. gadam (65 aglomerācijas, kurās dzīvo 0.250 miljoni iedzīvotāju, kas sastāda 15% no iedzīvotājiem, uz kuriem attiecas šī direktīva);

Organiskā piesārņojuma vienības – cilvēkekivalenti (c.e.) vēl visām aglomerācijām nav aprēķināti. Līdz noteiktajiem termiņiem piesārņojuma slodze uz notekūdeņu attīrīšanas iekārtām (NAI) būs lielāka salīdzinot ar pašreizējo slodzi, ko varētu izmantot kā pamatu c.e. aprēķiniem. Līdz ar to, lai klasificētu pilsētas 3 kategorijās, ieviešanas plānā ir izmantots kopējais iedzīvotāju skaits (ne tikai to iedzīvotāju skaits, kuriem ir pieslēgums pie notekūdeņu savākšanas sistēmas) un piesārņojuma slodze no rūpniecības. Izmantojot šo pieeju, ir ņemts vērā to iedzīvotāju skaita pieaugums, kuriem tiks nodrošināts pieslēgums pie notekūdeņu savākšanas sistēmām līdz 2015. gadam. Tiek pieņemts, ka nākotnes c.e. būs pietuvināts iedzīvotāju skaitam aglomerācijā, ņemot vērā, ka, saskaņā ar pakalpojumu kvalitātes standartu pašvaldībās, ir plānots, ka pieslēguma līmenis tiks nodrošināts līdz 95% no visiem pilsētu administratīvajā teritorijā dzīvojošiem. Dažas mazākas apdzīvotās vietas ar c.e. zem 2000 ir iekļautas šajā plānā, jo tajās projekti ir sagatavoti vai īstenoti.

Ņemot vērā augstākminētos iemeslus, Latvija ir pieprasījusi pārejas periodu līdz 2015. gadam, lai nodrošinātu PNA direktīvas ieviešanu pilnā apjomā.

2 NEPIECIEŠAMĀS RĪCĪBAS DIREKTĪVAS IEVIEŠANAI PILNĀ APJOMĀ

2.1 Praktiskās atbilstības pašreizējais statuss, likumdošanas, institucionālās un ieviešanas nepilnības

Praktiska atbilstība PNA direktīvai pilnā apjomā vēl nav sasniegta (*skat. 1. pielikumu*). Saskaņā ar ikgadējo statistikas ziņojumu "2 - Ūdens", 2000. gadā tika novadīti 257 miljoni m³ notekūdeņu. No tiem aptuveni 190 miljoni m³, jeb 74% atbilda nacionālajiem izplūdes standartiem, kas ir tuvu direktīvas prasībām. 22% tika daļēji attīrīti, bet 10 miljoni m³, jeb 4% tika novadīti bez jebkādas attīrīšanas.

Neskatoties uz ievērojamo notekūdeņu izplūžu samazinājumu no punktveida avotiem pēdējo desmit gadu laikā, piesārņojumā ar slāpekli un fosforu nav vērojams būtisks samazinājums. Tas norāda uz to, ka nepieciešams uzlabot pašvaldību notekūdeņu attīrīšanu.

Dati rāda, ka vidējais pieslēguma līmenis pilsētās ar c.e. virs 2000 ir 77%. Tas nozīmē, ka 77% no iedzīvotājiem, kas dzīvo aglomerācijās, uz kurām attiecas direktīva, izmanto kanalizācijas savākšanas sistēmas (*skat. 4. pielikumu*). Pārējiem 23%, jeb 390 000 iedzīvotājiem jānodrošina pieslēgums pie savākšanas sistēmām 15 gadu laikā.

Citas nepilnības, kas ietekmē atbilstību direktīvas prasībām ir norādītas zemāk.

2.1.1 Likumdošanas nepilnības

Patreiz Latvijas likumdošana ir daļēji saskaņota ar PNA direktīvu, ko nodrošina 1997. gadā pieņemtie Ministru Kabineta (MK) noteikumi *Par ūdens lietošanas atļaujām* un vairāki citi likumdošanas akti. Šie noteikumi nosaka atļauju izsniegšanas sistēmu visu veidu notekūdeņu izplūdēm (saskaņā ar PNA direktīvas 11. un 12. pantu prasībām), kā arī nosaka izplūdes standartus (PNAD 5.2 un 5.3. panti, 1. pielikuma 1. un 2. tabulas). Saskaņā ar šiem noteikumiem, visiem notekūdeņu izvadītājiem, kas novada notekūdeņus dabiskās ūdenstilpēs, jāpiesakās uz atļaujas saņemšanu attiecīgajai Reģionālai vides pārvaldei (RVP), kas ir kompetentā institūcija (kā prasīts PNAD 11.1. un 12. pantos). Atļauja ir jāpārskata ik pa 5 gadiem vai arī, ja tas ir nepieciešams, vēl biežāk (PNAD 11.3. un 12.4. panti).

Gadījumos, kad notekūdeņi no rūpniecības uzņēmumiem tiek novadīti pašvaldības kanalizācijas tīklā, uzņēmumiem jānoslēdz vienošanās ar pašvaldību vai uzņēmumu, kas apkalpo savākšanas sistēmu vai attīrīšanas iekārtas. Šajā vienošanās jāietver vielu robežlielumi notekūdenī (PNAD 11. pants). Lai sasniegtu noteiktos robežlielumus, rūpniecības uzņēmumiem jānodrošina notekūdeņu priekšattīrīšana pirms tie tiek novadīti savākšanas sistēmā (daļēji PNAD 11.2. pants). Jāpiemin arī tas, ka RVP nav juridisku tiesību iejaukties augstākminēto vienošanos nosacījumu izstrādē. Noteikumos *Par Ūdens lietošanas atļaujām* 6. pielikumā ir ietverts to rūpniecības nozaru saraksts, kas ir ietverts arī PNAD 3. pielikumā. Kompetentajām institūcijām ir jāveic to ūdenstilpju monitorings, kurās tiek novadīti notekūdeņi (PNAD 15.2 pants). Tiek savākta arī informācija par izplūdēm (PNAD 15.4. pants), tiek publicēti

situācijas ziņojumi (PNAD 16. pants). Latvija ir izstrādājusi un pieņēmusi savākšanas sistēmu un notekūdeņu attīrīšanas iekārtu būvniecības standartus, kas daļēji nosedz PNAD 3.2. un 10. pantus, kā arī I A pielikumu.

Paziņojums, kas tiek pieprasīts PNAD 9. pantā nav saistošs līdz brīdim kad Latvija ir iestājusies ES, tomēr vispārīga informēšanas procedūra ir noteikta likumā *Par piesārņojumu*.

MK noteikumi *Par notekūdeņu dūņu izmantošanu augsnes mēslošanā un teritoriju labiekārtošanā* (1997.) pieprasa notekūdeņu dūņu otrreizēju izmantošanu (PNAD 14.1 un 14.2. panti). Patreiz šī prasība nevar tikt izpildīta vairākās mazajās pašvaldībās.

Pašlaik pastāv vairākas likumdošanas nepilnības:

- Nepieciešams specificēt attīrīšanas veidu, kāds ir jāpiemēro notekūdeņiem, kas tiek novadīti īpašās teritorijās īpašā ūdens vidē (saldūdens, jūras ūdens u.c.) (PNAD 4., 5. un 7. panti un I B un I D pielikumi).
- Visa Latvijas teritorija ir oficiāli jādefinē kā jutīgā teritorija (PNAD 5. pants). Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) plāno pieņemt šo lēmumu 2002.gada februārī, tas ir noteikts Sarunu pozīcijas dokumentā un likuma *Par piesārņojumu* 18. pantā lēmējtiesības tiek piešķirtas Ministru kabinetam. Tomēr, lai šis lēmums būtu juridiski saistošs, tas ir jāpieņem likumdošanas akta veidā.
- Nepieciešams izstrādāt pilsētu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu projektēšanas, celtniecības, pārveidošanas, apkalpošanas un uzturēšanas prasības (PNAD 10. pants).
- Jāpieņem dažas papildus prasības atļauju izsniegšanai (PNAD 11., 12. panti un IC pielikums), lai nodrošinātu to, ka prasības tiek attiecinātas uz visu veidu notekūdeņiem un tie tiek attīrīti saskaņā ar PNA direktīvas prasībām. Īpašs uzsvars jāliek uz bioloģiski noārdāmiem notekūdeņiem (PNAD 13. pants). Esošajā atļauju izsniegšanas sistēmā nav īpaši atdalītas notekūdeņu izplūdes no pilsētu notekūdeņu attīrīšanas iekārtām un no rūpniecības uzņēmumiem. Jāpievērš papildus uzmanība atļauju izsniegšanai rūpniecības uzņēmumiem, kuru notekūdeņi tiek novadīti centralizētās savākšanas sistēmās.
- Dūņu izvadīšana virszemes ūdeņos Latvijā netiek praktizēta. Tomēr dažas no 14. panta prasībām vēl ir jānosaka.
- Latvijas likumdošanā noteiktās prasības monitoringa un informācijas jomā ir jāpapildina, lai pilnībā būtu saskaņoti PNAD 15., 16. un 17. panti.

Tā kā visa Latvijas teritorija tiks definēta kā jutīgā teritorija, tad PNAD 6. pants un II pielikums Latvijai nav saistoši. Prasība nodrošināt Eiropas Komisiju ar informāciju (PNAD 15.4., 16., 17.2., 17.3. un 19. panti) Latvijai nav saistoša līdz iestāšanās ES brīdim, tomēr šī prasība ir iekļauta noteikumu *Par notekūdeņu izplūžu robežlielumiem* projektā.

Jāpiemin, ka visas direktīvas prasības ir ņemtas vērā īstenojot jaunus investīciju projektus, pat tad, ja šīs prasības vēl nav iekļautas Latvijas likumdošanā.

2.1.2 *Institucionālās nepilnības*

Direktīvas ieviešanai nepieciešamā pamata institucionālā sistēma ir izveidota un nepieciešamie pasākumi ir veikti. Ir noteiktas kompetentās un atbildīgās institūcijas visām aglomerācijām, kur c.e. pārsniedz 2000.

Saskaņā ar likumu *Par pašvaldībām*, vietējās pašvaldības ir atbildīgas par sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanu, tai skaitā notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu. VARAM, līdz ar tās reģionālajām iestādēm un vairākām pakļautībā esošām institūcijām, ir atbildīga par ūdens aizsardzības un racionālās izmantošanas kopējās politikas izstrādi un ieviešanu.

Reģionālās vides pārvaldes izsniedz vides atļaujas, tai skaitā ūdens lietošanas atļaujas, nav nepieciešamības šo atbildību nodot kādai citai institūcijai.

Latvijas Vides aģentūra ir atbildīga par vispārēju vides monitoringa sistēmu koordināciju un apsaimniekošanu. Vairāki dalībnieki ir iesaistīti ūdens kvalitātes monitoringa veikšanā: operatori veic izplūžu un to atbilstības standartiem monitoringu, Reģionālās vides pārvaldes (RVP) veic izplūžu kontroli, bet Latvijas Vides aģentūra un Latvijas Hidrometeoroloģijas pārvalde veic vispārējo ūdens kvalitātes monitoringu. Tikai akreditētas vai arī VARAM apstiprinātas laboratorijas drīkst veikt ūdens kvalitātes testus. Latvijas Vides aģentūra katru gadu publicē statistikas ziņojumu 2 - *Ūdens* un Latvijas vides stāvokļa pārskata ziņojumu. Tajos tiek atspoguļota informācija par notekūdeņu izplūžu apjomiem, to ķīmisko sastāvu un veikto attīrīšanu. Ziņojuma 2 - *Ūdens* struktūra tiks mainīta, lai atainotu atbilstību PNAD prasībām.

VARAM izstrādā pašvaldību ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstības politiku un stratēģiju. Programmas 800+ ieviešanas vienība ir atbildīga par šīs stratēģijas īstenošanu, esošās situācijas inventarizāciju, investīciju projektu sagatavošanu un īstenošanu.

Finansu ministrija, sadarbībā ar Ekonomikas ministriju un VARAM, ir atbildīga par valsts finansējuma nodrošināšanu Valsts investīciju programmas ietvaros, kā arī par divpusējo dāvinājumu, ES fondu un kredītu saņemšanas nodrošināšanu. Vietējās pašvaldības ir atbildīgas par līdzfinansējumu, kā arī par projektu vadīšanu un uzraudzību.

Dažas no augstākminētajām funkcijām varētu tikt veiktas efektīvāk, dažos gadījumos vērojams pieredzes un kapacitātes trūkums, tomēr kopumā nav nepieciešamības veidot jaunas institūcijas vai reorganizēt esošo institucionālo sistēmu.

Detalizēts pašvaldību ūdenssaimniecības uzņēmumu raksturojums ir izklāstīts 3.4. nodaļā.

2.1.3 *Ieviešanas nepilnības*

Galvenās ieviešanas nepilnības ir sekojošas:

- c.e. nav aprēķināti visām Latvijas aglomerācijām;
- tikai 77% no visiem iedzīvotājiem ir nodrošināts pieslēgums pie notekūdeņu savākšanas sistēmām, pieslēguma līmenis ir jāpaaugstina;

- Latvijai ir jāizveido PNAD prasībām (3. pants un I A pielikums) atbilstošas savākšanas sistēmas;
- Ne visas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas (NAI) aglomerācijās ar c.e. virs 2000 atbilst PNAD prasībām;
- Ne visi PNA direktīvā noteiktie notekūdeņi tiek attīrīti;
- Ne visas laboratorijas ir atbilstoši aprīkotas, lai veiktu ūdens kvalitātes monitoringu;
- Dūņu izvietošana daudzās NAI neatbilst tehniskajām prasībām, līdz ar to tuvumā esošās saldūdens tilpnes un gruntsūdeņi var tikt piesārņoti ar dūņu likvoru.

2.2 Likumdošanas saskaņošanas pabeigšana

Ir plānots pieņemt sekojošus MK noteikumus: *Par notekūdeņu emisijas robežvērtībām, par aizliegumu attiecībā uz piesārņojošo vielu emisiju ūdenī un īpaši jutīgām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības pilsētu notekūdeņu attīrīšanai.* Šo noteikumu pieņemšana nodrošinās PNA direktīvas saskaņojumu pilnā apjomā. Noteikumu projekti tika sagatavoti jau 2001. gada maijā. Tie tiks pabeigti DANCEE atbalstītā projekta *ES likumdošanas saskaņošanas procesa turpinājums Latvijas ūdens sektorā* ietvaros. Saskaņā ar laika grafiku, noteikumi tiks apstiprināti Ministru kabinetā līdz gada beigām un stāsies spēkā no 2002. gada.

Pašlaik notiek jaunas atļauju izsniegšanas sistēmas veidošana. Šī integrēto atļauju sistēma aptvers visu veidu emisijas, ieskaitot notekūdeņu izplūdes. Līdz 2001.gada beigām tiks pieņemti MK noteikumi *Par A kategorijas piesārņojošām darbībām.* MK noteikumu *Par B un C kategoriju piesārņojošām darbībām* pieņemšana plānota līdz 2002. gada beigām (B kategorijas piesārņojošās aktivitātes ietvers notekūdeņu attīrīšanas iekārtu ekspluatāciju). Lai nodrošinātu visu notekūdeņu izplūžu autorizāciju kamēr jaunā atļauju izsniegšanas sistēma tiks pakāpeniski ieviesta, joprojām spēkā paliks esošās ūdens lietošanas atļaujas.

Tiek plānots, ka likumdošanas saskaņošana pamatā būs pabeigta līdz 2001. gada beigām un pilnībā pabeigta līdz 2003. gadam.

2.3 Institucionālās sistēmas pilnveidošana

Kā tika aprakstīts iepriekš, pamatā institucionālā sistēma Latvija ir izveidota. Nepieciešams veikt sekojošas aktivitātes, kas saistītas ar praktisku ieviešanu un institucionālo attīstību:

- Atļauju izsniegšanas sistēmas pilnveidošana;
- Tarifu regulēšanas sistēmas izveidošana ūdens pakalpojumu sektorā;
- Monitoringa programmas uzlabošana un laboratoriju kapacitātes palielināšana;
- Aprēķināšanas modeļu izstrāde piesārņojošo vielu izplūžu robežvērtību noteikšanai balstoties uz nepieciešamo ūdens kvalitāti.

Kopumā Latvijā atbilstības PNA direktīvas prasībām sasniegšanas ātrums būs atkarīgs no vispārējās ekonomiskās situācijas valstī, kā arī no finanšu resursu pieejamības. Ņemot vērā patreizējos ekonomiskos nosacījumus, iespējams, ka Latvijai būs nepieciešams ilgāks laiks lai sasniegtu pilnu atbilstību PNA direktīvai, nekā tas ir nepieciešams ES dalībvalstīm.

3 IEVIEŠANAS STRATĒGIJA

3.1 Stratēģijas konteksts: sociālekonomiskie jautājumi un institucionālie faktori

3.1.1 Sociālekonomiskie jautājumi

ES direktīvu ieviešana ir cieši saistīta ar sociālekonomisko situāciju valstī. Kaut arī sociālekonomiskā situācija Latvijā uzlabojas, tomēr ir nepieciešams pieprasīt pārejas periodu līdz 2015. gadam. Pārejas perioda iemesli ir ierobežotā maksātspēja, pašvaldību kredītņemšanas kapacitāte un nepietiekoši finansu līdzekļi ES direktīvu ieviešanai īsākā laikā. Latvijas valsts budžeta un pašvaldību budžetu līdzekļu izmantošana vides sektoram ir ierobežota.

Plānotās investīcijas ir balstītas uz Latvijas sociālekonomiskās situācijas prognozēm. Neskatoties uz samērā ievērojamu rūpniecisko aktivitāšu samazināšanos Krievijas krīzes rezultātā, IKP pieaugums 2000. gadā bija daudz ātrāks un pārsniedza attiecīgo 1999. gada rādītāju par 6,6 %.

Iedzīvotāju skaits uz 2000. gada 1. martu pēc provizoriskiem tautas skaitīšanas datiem bija 2 miljoni 375 tūkstoši cilvēku.

Līdz ar ekonomiskās situācijas uzlabošanu Latvijā, pakāpeniski uzlabojas arī dzīves līmenis. IKP uz vienu iedzīvotāju 1998. gadā bija 27% no ES vidējā līmeņa. Nacionālajā ekonomikā nodarbināto vidējā bruto izpeļņa 2000. gadā pieaugusi par 5,9 % salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu un ir sasniegusi 262 eiro. Valsts sektorā nodarbināto vidējā bruto izpeļņa 2000. gadā bija augstāka – gandrīz 295 eiro un ir pieaugusi par 7,9%. Tajā pašā laikā patēriņa cenas ir pieaugušas par 2,9%. Tātad, reāli visu nacionālajā ekonomikā nodarbināto alga pieaugusi par 2,5 % gadā, valsts sektorā nodarbināto alga pieaugusi par 4,4%.

Augstākais bezdarba līmenis kopš oficiālās bezdarba reģistrācijas, tika reģistrēts 1999. gada aprīlī – 10,2% (oficiāli reģistrētie bezdarbnieki). Pēc tam oficiāli reģistrētais bezdarba līmenis ir pazeminājies līdz 7,8% no visiem ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem 2000. gada decembra sākumā.

3.1.2 Institucionālie faktori

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Finanšu ministrija un Ekonomikas ministrija ir nozīmīgākās institūcijas, kas ietekmē ūdenssaimniecības politiku.

Ūdenssaimniecības stratēģijas ieviešanā visnozīmīgākās ir pašvaldības, kuras atbild par sabiedrisko pakalpojumu nodrošināšanu, kā arī būs atbildīgas par investīciju projektu īstenošanu, lai sasniegtu atbilstību PNA direktīvas prasībām.

Ūdens sagatavošana un notekūdeņu attīrīšana ir pašvaldības sniegtie sabiedriskie pakalpojumi katras pašvaldības iedzīvotājiem.

Lai regulētu sabiedriskos pakalpojumus, pašvaldībām līdz 2001. gada beigām ir jāizveido regulējoša institūcija. Saskaņā ar Ministru kabineta rīkojumu, šī regulējošā institūcija izsniegs licences pakalpojumu sniegšanai noteiktā teritorijā, noteiktā laika posmā. Pakalpojumu sniedzēji aprēķinās tarifus saskaņā ar MK apstiprinātu tarifu aprēķināšanas metodoloģiju. Paredzētie tarifi un to kalkulācijas pamatojums būs jāiesniedz regulējošajai institūcijai. Regulējošā institūcija izvērtēs piedāvājumus un apstiprinās tādus tarifus, kas nosegs pamatotas izmaksas.

Latvijā ir 561 pašvaldība, kuras ir atbildīgas par sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu savā administratīvajā teritorijā. Lielākajā daļā šo pašvaldību dzīvo neliels skaits iedzīvotāju un tām ir ierobežotas attīstības iespējas. Tiek plānots īstenot teritoriālo reformu un samazināt pašvaldību skaitu līdz 102 pašvaldībām, līdz ar to veicinot ūdenssaimniecības stratēģijas īstenošanu.

3.2 Piedāvātais(ie) ieviešanas scenārijs(i) un pieņēmumi

1995. gadā, uzsākot projektu *Ūdens apgāde un notekūdeņu attīrīšana mazās un vidējās Latvijas pilsētās*, tika iezīmēti ūdens apgādes un notekūdeņu sektora attīstības virzieni. Šis projekts parasti tiek saukts par 800+. Projekta mērķa grupa bija visas Latvijas pašvaldības, izņemot trīs lielākās pilsētas – Rīgu, Daugavpili un Liepāju.

Ministru kabinets 1997. gada sākumā apstiprināja 800+ stratēģiju. Stratēģijā tika izcelti galvenos ūdens sektora attīstības jomas līdz 2010. gadam.

Stratēģijā tika noteikti politikas mērķi, vides uzlabojumu prioritātes, iedzīvotāju veselības un institucionālo uzlabojumu apjoms, kā arī investīciju stratēģija, ietverot tajā metodoloģijas aprakstu un dažāda veida projektus, tika apzināti nepieciešamie resursi.

Investīciju projektu īstenošanas principi nav mainīti, tomēr, ņemot vērā pievienošanās ES procesu, nepieciešams veikt dažas korekcijas 800+ stratēģijā saistībā ar laika grafiku atbilstības PNA direktīvai sasniegšanai un investīciju prioritāšu noteikšanā.

Saskaņā ar pieņemto laika grafiku, kā augstākā prioritāte tiks noteikta pilnas atbilstības nodrošināšanai līdz 2008. gadam 3 lielākajās pilsētās ar c.e. virs 100 000. Liela mēroga investīciju projekti šajās pilsētās jau ir tikuši realizēti, tomēr pilna atbilstība vēl nav sasniegta. Lai noteiktu nepieciešamos uzlabojumus, sākot ar 2002. gadu šajās 3 pilsētās tiks veikts nepieciešamo investīciju izvērtējums.

Ar ISPA fonda finansiālu atbalstu ir uzsākti investīciju projekti arī citās lielajās Latvijas pilsētās, kur c.e. pārsniedz 10 000 un direktīvas ir jāievieš līdz 2011. gadam. Paralēli šīm aktivitātēm, ISPA finansējums tiks izmantots ūdens saimniecības projektu sagatavošanai un ieviešanai mazākās pašvaldībās ar c.e. starp 2000 un 10 000. Projektu atlase tiks veikta saskaņā ar ISPA stratēģijā definētiem īpašiem kritērijiem. Tā kā ISPA fonda līdzekļi ir pieejami tikai ES likumdošanas ieviešanai, projekti tiks vērsti galvenokārt uz šo problēmu risināšanu. Īstenojot grupu projektus, ievērojami tiks uzlabota saņemošo ūdeņu kvalitāte.

Pateiz ISPA stratēģijā ir ietverti tikai 3 apstiprinātie un trīs plānotie projekti ūdens sektorā, tomēr, lai efektīvi izmantotu ES finansu palīdzību, ir plānots sagatavot jaunus potenciālos ISPA projektus un īstenot projektu II un III fāzes, lai sasniegtu pilsnu atbilstību PNAD prasībām.

Galvenais PNA direktīvas prasību ieviešanas uzdevums ir sasniegt notekūdeņu izplūdes standartus. Šīs ir visdārgākās projektu komponentes un pašvaldībām nav iespēju tās īstenot bez dāvinājumu piesaistīšanas. Tādēļ šīm komponentēm vajadzētu būt prioritātēm ES fonu piešķiršanā. Galvenās investīciju projektu komponentes, lai sasniegtu atbilstību PNAD ir sekojošas:

- NAI atjaunošana, uzlabošana un celtniecība, kas veicina arī Notekūdeņu dūņu direktīvas ieviešanu;
- Kanalizācijas tīklu tīrīšana, atjaunošana un paplašināšana, ietverot noplūžu novēršanu, kas savukārt samazina gruntsūdeņu piesārņošanu un veicina Gruntsūdeņu direktīvas ieviešanu;
- Notekūdeņu sūkņu staciju atjaunošana, uzlabošana un celtniecība;
- Laboratoriju aprīkojuma uzlabošana.

Parasti šīs komponentes tiek iekļautas īstermiņa programmā, tomēr, ņemot vērā ierobežoto maksātspēju, pieejamos finansu līdzekļus un pašvaldības ierobežoto kapacitāti, ne vienmēr izdodas sasniegt atbilstību realizējot projekta I fāzi. Lielākā daļā gadījumu nebūs iespējams sasniegt pilnu atbilstību realizējot tikai vienu projektu. Līdz ar to, projekti tiks īstenoti vairākās fāzēs. Īstermiņa programmas tiks izstrādātas ņemot vērā iedzīvotāju maksātspēju.

Lai īstenotu piedāvāto scenāriju, ir jāizpildās virknei pieņēmumu laika periodā līdz 2015. gadam. Tie ir galvenokārt saistīti ar finansu jautājumiem. Ir izdarīti sekojoši pieņēmumi:

- Piepildīsies stratēģijas izstrādē izmantotie makroekonomiskie pieņēmumi;
- Valsts investīciju programmas (VIP) prioritātes netiks mainītas un pieaugs finansējuma apjoms vides sektoram;
- Atbildību sadalījuma un institucionālās struktūras maiņa neietekmēs ūdenssaimniecības stratēģiju vai šo ieviešanas plānu
- Plānotā administratīvi – teritoriālā reforma un jaunā likumdošana veicinās šī plāna īstenošanu

3.3 Iesaistīto institūciju loma un atbildība par investīcijām

3.3.1 Iesaistīto institūciju loma ūdenssaimniecības sektorā

4. tabula Iesaistītās institūcijas un to atbildība

<i>Institūcija</i>	<i>Atbildība</i>
Pašvaldības	<ul style="list-style-type: none"> - Nodrošina iedzīvotājiem sabiedriskos pakalpojumus – centralizētu ūdensapgādi, notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu; - Pašvaldības teritorijā īsteno ūdenssaimniecības stratēģiju
Vides aizsardzības un	<ul style="list-style-type: none"> - Latvijas ūdenssaimniecības stratēģijas

reģionālās attīstības ministrija	<p>izstrāde un tās ieviešanas koordinācija;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sadarbībā ar citām institūcijām, ūdenssaimniecības sektora un sabiedrisko pakalpojumu likumdošanas izstrāde, lai nodrošinātu atbilstību ES prasībām; - Vides investīciju stratēģijas izstrāde un tās ieviešanas uzraudzība; - VIP vides sektora sagatavošana.
Reģionālās vides pārvaldes (RVP)	<ul style="list-style-type: none"> - Vides pārvalde un kvalitātes kontrole; - Nacionālās likumdošanas ieviešana; - Ūdens lietošanas atļauju izsniegšana, ieskaitot emisiju prasības; - Pieņem lēmumu par Ietekmes uz vidi novērtējuma (IVN) veikšanas nepieciešamību saskaņā ar IVN likumu dažādiem investīciju projektiem.
Ūdenssaimniecības uzņēmums	<ul style="list-style-type: none"> - Ūdenssaimniecības investīciju projektu praktiska īstenošana saskaņā ar stratēģiju; - Pašvaldības ūdenssaimniecības sistēmu apsaimniekošana; - Nodrošina atbilstību notekūdeņu emisiju un citiem standartiem; - Reģistrē notekūdeņu emisiju kvalitātes un kvantitātes datus iesniegšanai RVP - maksā Dabas resursu nodokli par vides piesārņojumu.

3.3.2 Atbildība par investīcijām

5. tabula Iesaistītās institūcijas un to atbildība

Institūcija	Atbildība
Finansu ministrija	<ul style="list-style-type: none"> - Valsts politikas īstenošana budžeta, īstemiņa, ilgtermiņa finansu plānošanā, kā arī nodokļu un muitas nodokļu jomās; - Likumdošanas un noteikumu izstrāde FM kompetencē esošajās jomās saskaņā ar Eiropas Līgumu un EK <i>Baltās grāmatas</i> ieteikumiem, nodrošina augstākminēto prasību un ieteikumu izpildi; - ISPA fonda finansu vadība saskaņā ar Saprašanās memorandu par valsts līdzekļu izmantošanu ISPA līdzfinansēto projektu realizācijā.
Valsts kase	<ul style="list-style-type: none"> - Reizi pusgadā iesniedz Finanšu ministrijai pārskatu par ārvalstu kredītu sadalījumu un to

	izmantošanu
Ekonomikas ministrija	<ul style="list-style-type: none"> - Valsts investīciju politikas sagatavošana; - Valsts investīciju programmas sagatavošana.
Īpašu uzdevumu ministra sadarbībai ar starptautiskajām finansu institūcijām sekretariāts	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinē ISPA fondu; - Iesniedz ISPA projektu pieteikumu formas Eiropas Komisijai; - ISPA projektu ieviešanas uzraudzība saskaņā ar Finanšu memorandu; - Nodrošina sasaisti ar pievienošanās procesu Eiropas Savienībai; - Koordinē ISPA projektus ar citiem ES finansu instrumentiem
Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (Valsts sekretārs, Valsts sekretāra vietnieks)	<ul style="list-style-type: none"> - Projektu pieteikumu sagatavošana Valsts investīciju programmai - Izstrādā investīciju stratēģijas un izvērtē investīciju iespējas - Finansējuma piesaiste no donorvalstīm, starptautiskajām institūcijām, finansu institūcijām, kā arī organizē projektu īstenošanu no ES pirmsiestāšanās finansu instrumentiem; - Izstrādā valsts ūdenssaimniecības stratēģiju; - Izstrādā ISPA stratēģiju vides sektoram; - ISPA pieteikumu sagatavošana un iesniegšana ISPA koordinatoram un Nacionālai atbildīgai amatpersonai; - Sagatavo stratēģijām atbilstošus projektus; - Veic Valsts investīciju programmas ieviešanas uzraudzību vides sektorā
Pašvaldības	<ul style="list-style-type: none"> - Nodrošina aizņēmumu garantijas; - Nodrošina investīciju projektu ieviešanas garantijas; - investīciju projektu līdzfinansēšana.
Pašvaldību uzņēmumi	<ul style="list-style-type: none"> - līdzdalība projektu ieviešanā un uzraudzībā; - investīciju projektu līdzfinansēšana

3.4 Pašvaldību uzņēmumu institucionālā attīstība

3.4.1 Esošās situācijas raksturojums

Latvijas uzņēmumi, kas nodrošina ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumus var tikt uzskatīti par pārejas uzņēmumiem ar esošo struktūru starp padomju tipa centralizētu un rietumniecisku modeli ar augstāka līmeņa institucionālo neatkarību un uz tirgus ekonomiku orientētu apsaimniekošanas veidu.

Pārejas periodā uz tirgus ekonomiku Latvijā sabiedriskā sektora loma nacionālā un vietējā līmenī tiek pārdefinēta. Uzņēmumu īpašumtiesības ir decentralizētas un nodotas vietējām pašvaldībām, kuras savukārt pašlaik pārveido pašvaldību

uzņēmumus par sabiedrībām atbilstoši Komerclikumam. Šī procesa ietvaros pilnvaras un atbildība tiek deleģētas vietējām pašvaldībām, un tālāk – nosacīti neatkarīgiem uzņēmumiem.

Ūdenssaimniecības uzņēmums vienmēr ir atbildīgs par uzņēmuma institucionālo attīstību. Tomēr tiem jāņem vērā starptautisko institūciju vēlme atbalstīt institucionālās attīstības vajadzības. Institucionālās stiprināšanas procesam nepieciešama augsta līmeņa tehniskā, pārvaldes un apmācību kompetence. Vairumā gadījumu izteikti tehniski jautājumi var tikt atrisināti divpusējās sadarbības (*twinning*) ietvaros ar Baltijas jūras reģiona sadraudzības pilsētām. Palīdzības sniedzējvalstis veicina divpusējo sadarbību kā tehniskās palīdzības veidu, un bieži sniedz finansiālu atbalstu tās īstenošanai.

Līdz šim lielākie starptautiski finansētie investīciju projekti Latvijā ir tikuši papildināti ar institucionālās attīstības komponenti, pārsvarā divpusējās sadarbības ietvaros. 7. tabulā ir attēloti lielākie starptautiski finansētie projekti ūdenssaimniecības sektorā, kuru ietvaros realizēta institucionālās attīstības komponente.

7. tabula. Lielākie starptautiski finansētie investīciju projekti Latvijā ūdenssaimniecības sektorā, kuru ietvaros realizēta institucionālās attīstības komponente

<i>Pilsēta</i>	<i>Divpusējās sadarbības partneris</i>	<i>Finansētājs</i>	<i>Laika periods</i>
Rīga	Stokholma (Zviedrija)	Sida	1995-1999
Daugavpils	Tampere (Somija)	Somijas valdība	1998-2000
Liepāja	Norčepinga (Zviedrija)	Sida	1996-1997
Talsi	Skive (Dānija)	NEFCO	2000-2003
Jēkabpils	Skive (Dānija)	NEFCO	2000-2003
Aizkraukle	Viborga (Dānija)	NEFCO	1998-2003
Gulbene	Viborga (Dānija)	NEFCO	1998-2003
Kuldīga	Viborga (Dānija)	NEFCO	2000-2003
Bauska	Viborga (Dānija)	NEFCO	2000-2003
Saldus	Viborga (Dānija)	NEFCO	2000-2003
Dobele	Viborga (Dānija)	NEFCO	2000-2003
Madona	Viborga (Dānija)	NEFCO	1997-2001
Cēsis	Frevara (Norvēģija)	NEFCO	1995-1999
Saulkrasti	Gnesta (Zviedrija)	Sida	1999-2002
Ainaži	Nikopinga (Zviedrija)	Sida	1999-2002
Salacgrīva	Nikopinga (Zviedrija)	Sida	1999-2002
Limbaži	Klippana (Zviedrija)	Sida	1999-2002

Tiek plānots, ka turpmāk visās investīciju programmās Latvijas pašvaldībās tiks iekļauta institucionālās attīstības komponente.

3.4.2 *Raksturīgs ūdenssaimniecības uzņēmuma institucionālās attīstības plāns*

Īstermiņa programma (1 – 2 gadi)

Lai uzlabotu pienākumu izpildi esošās juridiskās struktūras ietvaros, tiek ieteikts iespējami īsākā laikā formulēt un īstenot organizatorisko un pārvaldes reformu katrā uzņēmumā. Reformai jāietver pasākumi, kas ietvertu organizatoriskas izmaiņas, modernas pārvaldes metodes, kā arī jāparedz pasākumi apmācību un cilvēkresursu attīstībai, tādejādi iepazīstinot ar alternatīvām pārvaldes/ ekspluatācijas metodēm.

Izstrādājot šāda veida institucionālo izmaiņu programmu, īpaši svarīgi ir nodrošināt, ka ieviešamā kārtība un sistēma ir savietojama un zināmā mērā sagatavo uzņēmumu radikālākām izmaiņām, kas tiktu balstītas uz ūdenssaimniecības uzņēmumu lielākas neatkarības iegūšanu.

– *Jaunas tehnoloģijas, uzlabota kārtība un procedūras*

Modernu metožu pielietojums ekspluatācijā bieži nodrošina ievērojamus cilvēkresursu un pārvaldes ietaupījumus. Investējot izvēloties optimālus tehniskos risinājumus iespējams sasniegt ne tikai enerģijas ietaupījumus un/vai samazināt ekspluatācijas izdevumus, bet arī samazināt nepieciešamo darbaspēka ieguldījumu. Turklāt nepieciešams izmantot administratīvās un organizatoriskās racionalizācijas iespējas. Līdz tam nepieciešams īstenot sekojošus pasākumus:

– *Pakalpojumu pirkšana (outsourcing)*

Ievērojams nepieciešamo pastāvīgo darbinieku un izmaksu samazinājums var tikt sasniegts, ja pieaugoša ekspluatācijas un uzturēšanas pakalpojumu daļa tiktu iepirkta atklātā tirgū. Šāda veida izmaiņas var veikt tikai gadījumā, ja eksistē atklāts un konkurētspējīgs attiecīgu pakalpojumu tirgus. Šis process ir rūpīgi jāplāno un jāsteno. Šajā gadījumā ievērojama darbinieku skaita samazināšana varētu tikt panākta dabiska atbiruma un priekšlaicīgas pensionēšanās veidā.

– *Vadības uzlabojumi*

Vadības sektorā ir virkne pasākumu, ko ieviešot var vienlaicīgi padarīt efektīvākas esošās procedūras un arī sagatavot augsni nākamajiem soļiem reformu procesā. Daudzus no šiem uzlabojumiem var ieviest un tie ir jāievieš finansu jomā.

– *Investīcijas un biznesa plānošana*

Lēmumu pieņemšanu attiecībā par jaunām investīcijām notiek ikgadējā budžeta sastādīšanas procesā, to apstiprina pašvaldība. Gada budžets nosaka rezerves fonda, kas pašlaik ir galvenais investīciju avots, izlietojumu.

Tomēr budžeta process nav adekvāts instruments lēmuma pieņemšanai par investīcijām ūdenssaimniecības un atkritumu apsaimniekošanas sektorā. Šādu lēmumu pieņemšana vairāk saistāma ar iestādēm, kam ir ilgtermiņa pārskats par investīciju nepieciešamību. Tādēļ ikgadējā budžeta procedūras jāsaista ar investīciju plānošanas sistēmu, kas nosedz gan ilgtermiņa investīciju plānu, gan četru gadu biznesa plānu, gan gada budžetu.

– *Finansu sistēmas attīstība*

Finansu vadības un grāmatvedības uzlabojumi sistēmā jāievieš, lai panāktu gada pārskata sadalījumu un budžeta pārskatu atbilstoši izmaksu uzskaites principiem. Papildus ikdienas darbam šāds sadalījums ir kritisks finansu vadībai (t.i., budžeta kontrolei un lēmumiem par investīcijām un finansējumu). Šie pasākumi jāpapildina ar reālā īpašuma jaunām uzskaites procedūrām, amortizāciju un kapitāla pārvietošanu.

Tarifu reforma jāpagatavo un jākoordinē ar darbu vispārējās finansu vadības un uzskaites sistēmas uzlabošanai. Tas nepieciešams, lai nodrošinātu rēķinu sistēmas izstrādi un uzlabošanu, un tā kļūtu par vispārējās grāmatvedības sistēmas attīstības integrētu daļu.

Modernas grāmatvedības sistēmas parasti ir integrētu modeļu kompleksi, kas balstīti uz standartizētām programmām. Tādēļ minētās izmaiņas jāpagatavo un jāievieš kā sistēmas lietojums balstīts uz standartizētām programmām. Jaunās grāmatvedības (IAS compatible) un finansu sistēmas izveide un ieviešana jākontraktē ārpus uzņēmuma vietējām grāmatvedības/audita firmām ar pietiekošām zināšanām un pieredzi šajā jomā.

– *Finansiālā mijiedarbība starp uzņēmumu un pašvaldību*

Ir svarīgi, lai uzņēmums ir nodibināts un sāk darboties uz komerciāliem pamatiem cik ātri vien iespējams. Vispirms finansiālo transakciju esošā sistēma starp uzņēmumiem un pašvaldību ir jāpārliet uz komerciāliem pamatiem. Šādas izmaiņas ietvers skaidras naudas operāciju modeli, visu subsīdiu likvidēšanu, tarifu noteikšanu, kas balstītos uz patiesajām izmaksām, kā arī iekšējiem pavadrēķiniem atbilstoši reālajām izmaksām.

Tam varētu būt nepieciešams, ka uzņēmums sedz izmaksas no ienākumiem, kas saņemti no klientiem (t.i., tarifiem).

– *Personāla apmācība*

Lai vadība pilnībā varētu pieņemt un izmantot dāvātās iespējas, ko dod iepriekš aprakstītie īstermiņa pasākumi, tai un uzņēmumā strādājošajiem jāuzlabo zināšanas un spējas virknē jomu: jāapvieno jauno administratīvo un menedžmenta tehniku un procedūras ar apmācību. Ir jāpagatavo Cilvēkresursu attīstības programmas, kas ietvertu apmācības un cilvēkresursu pasākumus.

Vidēja termiņa programma (3-5 gadi)

Vidējos termiņos institucionālajā reformā dominēs trīs galvenie uzdevumi:

- Gatavošanās vairāk neatkarīgu uzņēmumu un regulatoru ieviešanai.
- Dažādu specializētu pakalpojumu uzņēmumu attīstība.
- Turpinājums iesāktajām īstermiņa aktivitātēm, kombinējot tās ar papildus pasākumiem noteikto izmaiņu sasniegšanai.

Ilgtermiņa programma (5-10 gadi)

Ilgtermiņa periodā notiks ievērojamas izmaiņas uzņēmumu formā un īpašuma veidā.

Ilgtermiņa programmai jāietver vidējos termiņos iesākto pasākumu turpinājums, īpaši attiecībā uz uzņēmuma pārveidošanu par daļai neatkarīgā pašvaldības uzņēmumā. Tāpat jāizskata radikālākas uzņēmuma iespējas saistībā ar iegūto pieredzi no īstermiņa un vidēja termiņa programmām, kā arī vispārējo attīstību politiskajā un ekonomiskajā Latvijas izaugsme.

– *Privatizācija*

Privatizācijas gadījumā uzņēmums jāpārveido par kontrolējošo vienību pašvaldības tehniskajā departamentā, jo likuma priekšā atbildība par ūdensapgādi un notekūdeņu apstrādi paliks pašvaldībai. Lai nodrošinātu efektīvu kontroli, uzņēmuma darbiniekus

ar plašu tehnisko un finansiālo pieredzi ūdensapgādes un notekūdeņu apstrādes pakalpojumos jāalgo pašvaldībai. Tāpat sagaidāms, ka daļa esošo darbinieku varēs atrast darbu nozares privātajā sektorā.

3.5 Pieeja projektu prioritātes noteikšanai un ieviešanai

3.5.1 Esošā situācija

Jau 90-to gadu vidū tika uzsākti ūdenssaimniecības attīstības projekti 3 Latvijas lielākajās pilsētās – galvaspilsētā Rīgā, Daugavpilī un Liepājā.

Šie projekti bija prioritāte investīcijām ūdenssaimniecības sektorā un šīm pilsētām tika izstrādāti atsevišķi ūdenssaimniecības menedžmenta un attīstības plāni. Vēlāk, 1996.gadā, lai uzlabotu ūdenssaimniecības sektora pakalpojumus vidējās un mazās pilsētās ar c.e. virs 2000, tika izstrādāta *800+ stratēģija*. Šī Stratēģija kļuva par pamatu projektu uzsākšanai kopš 1997.gada, kad to apstiprināja Ministru kabinets.

Investīciju pieprasījums ūdenssaimniecības sistēmu uzlabošanai valstī ir lielāks nekā pieejamie līdzekļi. Tādēļ stratēģija ir nepieciešama, lai optimizētu esošo fondu visefektīvāko pielietojumu un sasniegtu ES ūdenssaimniecības sektora direktīvu prasības noteiktajos termiņos.

Jāatzīst, ka ļoti svarīga ir vienprātības panākšana starp dažādā līmeņa iesaistītajām institūcijām, t.i.:

- vietējo (pašvaldības un ūdenssaimniecības uzņēmumi);
- reģionālo (RVP, reģionālie vides veselības centri (RVV));
- valsts (ministrijas);
- starptautisko (Eiropas Komisija, finansētāji, starptautiskie līgumi).

3.5.2 Pieveca

Tā kā ūdensapgāde un notekūdeņu apstrāde ir pašvaldību atbildība, tad projektus visbiežāk realizē vienlaicīgi gan ūdensapgādes, gan notekūdeņu apstrādes jomās, tādēļ arī *800+ Stratēģijā* (1996.g.) izstrādātā projektu izvēles metodoloģija kalpo abiem sektoriem. Ar nelieliem jauninājumiem to izmanto joprojām, kad jāpieņem lēmums par projektu uzsākšanu. Stratēģijas pamatelementi ir:

Iepriekšēja informēšana

Vispirms Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija veica virkni pasākumu, lai reklamētu *800+* uzsākšanu pašvaldībās un veicinātu to pieteikšanos uz finansējumu un RVP.

Sākotnējā atsijāšana

Pirmā fāze ir sākotnējā atsijāšana, tai seko daudz detālāki izvērtējumi. Pašvaldības vai reģionālās vides pārvaldes var pieteikties uz iekļaušanu Programmā *800+*. Pēc prasītās informācijas aizpildīšanas aptaujas lapā, to ievada datu bāzē, ko izmanto atsijāšanas un prioritizēšanas procesā.

Aizpildītās aptaujas lapas tika saņemtas no lielākās daļas pašvaldību. Diemžēl, priekšroka ūdenssaimniecības projektu realizēšanai tika dota tām pašvaldībām, kuru c.e. skaits pārsniedz 2000 un kuras ir piekritušas realizēt pilnu investīciju projekta ciklu. Pamatnosacījums pašvaldību dalībai investīciju programmā ir pašvaldības domes lēmums nodrošināt projekta vadību un veicināt tā ieviešanu, segt vismaz 10% no pašvaldības budžeta kopējās projekta izmaksās un ņemt kredītu uz atvieglotiem noteikumiem atbilstoši maksātspējai un projekta kopējām izmaksām.

Prioritizēšana

Visu saņemto informāciju analizē un novērtē atbilstoši izvēles kritērijiem. Ir pieņemti četri kritēriji projekta attīstības potenciāla novērtēšanai (pilnam ieviešanas ciklam). Izvēles kritēriji ir:

- ietekme uz vidi un sabiedrības veselību,
- pakalpojumu līmenis,
- efektīva resursu lietošana,
- ekonomiskie un politiskie pieņēmumi.

Šie kritēriji cēlušies no Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas jau pieņemtajām metodēm, kas nosaka, vai pašvaldība ir piemērota iekļaušanai Programmā.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija ir izveidojusi darba grupu, kura ir atbildīga par projektu izvēli pirmajai fāzei – tehniski ekonomiskā pamatojuma izstrādei. Ballu (punktu) sistēma ir izstrādāta tādā veidā, ka katram kritērijam tiek piešķirts zināms ballu (punktu) skaits un kopējais ballu skaits katrai pašvaldībai norāda tās vispārējo nozīmību attiecībā pret citām pašvaldībām.

Tehniski ekonomiskais pamatojums

Nākamais solis procedūrā ir izstrādāt tehniski ekonomiskos pamatojumus (TEP) ar mērķi apstiprināt prioritātes ūdensapgādes un notekūdeņu apstrādes sektorā izvēlētajās pilsētās un noteikt risinājumus un izmaksas. Tehniski ekonomiskais pamatojums ietver ilgtermiņa investīciju programmas māsterplāna izstrādi, lai panāktu atbilstību ES direktīvu prasībām un dzīvotspējīgas un maksātspējai atbilstošas investīciju programmas (projekta) sagatavošanu. TEP sagatavo maksātspējai atbilstošu, ilgtspējīgu un izmaksu efektīvu ilgtermiņa pieeju ūdensapgādes un notekūdeņu apstrādes projektu ieviešanai. Papildus tiek novērtēts arī vietējais institucionālais un finansu potenciāls ūdensapgādes un notekūdeņu apstrādes projektu ieviešanai un tiek izstrādāti ieteikumi institucionālajai attīstībai uzņēmumiem, kas iesaistīti projektā.

Projektus izskata VARAM Investīciju projektu apstiprināšanas komisija (IPAK). Tā kā ministrija ir atbildīga par ūdenssaimniecības projektu rezultātu atbilstību ES direktīvām un par valsts budžeta un ES dāvinājumu efektīvu izmantošanu, projektu prioritizācija notiek atbilstoši ūdenssaimniecību reglamentējošu direktīvu ieviešanas laika grafikam izvēlēto kategoriju pilsētās Latvijā.

Finansējuma piesaistīšanas fāze

Prioritāte finansējuma piešķiršanai tiks dota tiem projektiem, kas atbilst valdības stratēģijai PNAD ieviešanai, kas ir balstīta uz termiņiem 3 aglomerāciju kategorijām, atkarībā no piesārņojuma slodzes. Pirmā prioritāte tālākai projekta ieviešanai ir dota 3

lielākajām pilsētām, kam seko nākamās. Viens no investīciju projektu lielumu ierobežojošiem faktoriem ir patērētāju maksāspējas līmenis.

Pēc lēmuma pieņemšanas un finansējuma piesaistes pašvaldību projekts noris atbilstoši shēmai: konkursa dokumentu sagatavošana, iepirkumi, ieviešana un monitorings.

Tā kā Eiropas Komisija dod papildus finansējumu tieši ar direktīvu prasību, kam nepieciešamas lielas investīcijas, izpildi saistītiem projektiem, 2000.gadā izmantojot speciālus izvēles kritērijus uzsākta projektu sagatavošana ISPA līdzfinansējumam.

ES ISPA finansējums ir arī viens no finansu avotiem Stratēģijā noteikto mērķu sasniegšanai. Turpinājumā aprakstītā pieeja atbilst Nacionālajai ISPA stratēģijai vides aizsardzības sektorā.

Projektu izvēles process ISPA programmai nākamajiem gadiem balstās uz vadlīnijām, kas iegūtas veicot valdības sagatavotās vides aizsardzības politikas pamatpieņemumu pārbaudi, un uz ISPA nolikuma formālajām prasībām.

Specifiskie kritēriji ISPA projektiem:

- Projekti, kas ir prioritāri Nacionālajai programmai integrācijai ES (NPIES) un palīdz valstī panākt atbilstību direktīvām, kam nepieciešams vislielākais investīciju ieguldījums;
- projekti, kas ietilpst direktīvas specifiskajās ieviešanas programmās;
- projekti, kas paredzēti atbilstības sasniegšanai ar ES tehniskajām specifikācijām un kvalitātes standartiem un kas noritēs atbilstoši tiesiskajām un administratīvajām normām;
- projekti, kuriem ir labākais potenciāls, lai dotu ieguldījumu Latvijas ekonomiskās un sociālās kohēzijas ar ES pakāpeniskajai sasniegšanai (uzrāda vislielākos ieguvumus ekonomikas, vides aizsardzības un sociālajās jomās);
- projekti, kuru īstenošanā tiks sasniegti standarti, kas noteikti jutīgām teritorijām (pat ja tiek sasniegti vairāku fāzu ietvaros);
- pašvaldību saistības, finansiālā piedalīšanās projekta ieviešanā;
- projekta dokumentācijas sagatavotība projekta realizācijai.

Kritēriji ūdensapgādes / notekūdeņu attīrīšanas projektiem

Prioritāte investīcijām ūdensapgādes / notekūdeņu attīrīšanas sektorā dodama:

- notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas projektu īstenošana lielākajās pilsētās ar c.e. virs 25 000 un citās aglomerācijās ar c.e. virs 2000;
- pakalpojumu uzlabojums ūdenssaimniecības uzņēmuma klientiem un jaunu patērētāju pieslēgšana;
- virszemes un pazemes ūdeņu objektu, kas tiek izmantoti dzeramā ūdens ieguvei, aizsardzība; šajā nozīmē projekti, kas vērsti uz pazemes ūdeņus piesārņojošās augsnes attīrīšanu;
- pret eitrofikāciju īpaši jutīgu ūdeņu aizsardzība (piem. ezeri un rezervuāri, Baltijas jūra);
- projekti, kas ierobežos notekūdeņu tiešu novadīšanu ezeros un upēs;

- projekti, kas aizsargās pārrobežu ūdenstilpes.

ISPA līdzfinansējuma galvenās prioritātes ES ūdens sektora normatīvo aktu ieviešanai ir noteikta 7 lielākajām pilsētām. Tā kā lielākajās pilsētās daļa projektu ir pabeigta, tad ir plānots sākt II vai pat III fāzes projektus, lai panāktu pilnīgu atbilstību līdz 2008. - 2011.gadiem.

Mazajām un vidējām pilsētām, kas vienatnē nevar sasniegt ISPA līdzfinansējumam nepieciešamo minimālo kopējo projekta investīciju apjomu (5 miljonus EUR) projektu realizācijai ir atrasts risinājums un pieņemts lēmums tās grupēt pēc upju baseinu principa. Šāda pieeja veicinās ES ūdens sektora normatīvo aktu ieviešanu pilsētās ar c.e. virs 2000.

3.5.3 *Projektu ieviešana*

Kad ir notikusi vienošanās par investīciju prioritātēm un finansējuma avoti ir noskaidroti, projekts tiek realizēts pēc shēmas ar konsultantu pakalpojumiem, iepirkumiem, celtniecības darbiem un uzraudzību, rezultātu izvērtējumu.

Visas darbības notiek balstoties uz vienošanos ar finansētājiem, VARAM monitoringu (vai administrāciju) un aktīvu pašvaldību piedalīšanos (Pasūtītāja vai Saņēmēja formā). Minētās iesaistītās puses var nodibināt Projekta ieviešanas vienību (PIV), kas var darboties kādā no sekojošiem veidiem:

- PIV ārpus uzņēmuma mazajās pilsētās un pašvaldības vietējais projekta koordinators;
- PIV uzņēmuma iekšienē lielākajās pilsētās (ar pieaicinātiem ekspertiem, kad nepieciešams);
- finansētāju nozīmēti konsultanti.

PIV uzdevumi parasti ir saistīti ar projekta tehnisko administrāciju, bieži vien daļēju vai pilnīgu projekta finansu administrāciju. Pēdējie uzdevumi ir atkarīgi no finansētāja prasībām.

Projekta dažādās fāzēs tāpat iesaistītas konsultantfirmas un uzņēmēji.

Pirmais pasākums pēc vienošanās par detālu ieviešanas plānu ir darba uzdevuma (DU) sagatavošana konsultantu pakalpojumiem. Konsultantiem jā sagatavo konkursa dokumenti celtniecības darbu līgumam vai projektēšanas un celtniecības darbu līgumam. PIV sagatavo DU un saskaņo to ar visām iesaistītajām institūcijām. Tāpat PIV piedalās arī iepirkuma procedūrās, līguma pārrunās un līguma slēgšanas procedūrās. DU sagatavošanas laikā PIV uzrauga konsultantu darbu un piedalās problēmu risināšanā (ja nepieciešams).

Paralēli konkursa dokumentu sagatavošanai PIV sagatavo DU celtniecības uzraudzībai, ja vien tas jau nav iekļauts pirmajā konsultāciju līgumā.

Arī šeit Pasūtītājs (un Saņēmējs) un PIV ir iesaistīti darbu norisē. Ja darbu saturā ir iekļauti sarežģīti tehnoloģiskie procesi, konkursa pretendentu novērtēšanai tiek pieaicināts neatkarīgs tehniskais eksperts.

Parasti darbi tiek veikti atbilstoši uzdevumiem un prasībām, kas noteikti līguma noteikumos (parasti izmanto FIDIC priekšrakstus). PIV piedalās visos pasākumos un, kad nepieciešams, palīdz novest līgumu līdz vēlamajam rezultātam.

Iepriekš aprakstītā shēma ir vispārējā pieeja investīciju projektu realizācijā. Tā variē atkarībā no finansētāju, t.i., ES un bilateriālo dāvinātāju, prasībām. ES līdzfinansētu projektu ieviešanas pamatnosacījumi ir noteikti Finanšu memorandā, ISPA rokasgrāmatā un Praktiskajās vadlīnijās līgumu procedūrām. Vienīgie pasākumi, ko var veikt kāds cits, nevis ieviešanas institūcija, ir tehniskā ieviešana un līgumu uzraudzība. Visas finansu un administrācijas procedūras jāveic atbilstoši minētajiem dokumentiem.

4 IEVIEŠANAS IZMAKSAS

4.1 Aprēķinātās ieviešanas izmaksas

4.1.1 Prognozes investīcijām vides sektorā

Neskatoties uz samērā ievērojamo rūpniecības ražošanas samazināšanos, kas saistīta ar Latvijas ekonomikas pāreju, ekonomiskās aktivitātes ir sekmējušas iekšzemes kopprodukta (IKP) pieaugumu. Ekonomikas ministrija ir izstrādājusi divus vidēja termiņa Latvijas ekonomikas attīstības variantus.

I variants. Lēna attīstība – nosaka ierobežotas valsts budžeta investīciju pieauguma iespējas ūdenssaimniecības projektiem.

II variants. Dinamiska attīstība – nosaka ievērojamo valsts budžeta investīciju pieaugumu vides sektoram kopumā, bet nelielu pieaugumu ūdenssaimniecības sektoram sakarā ar to, ka iepriekšējā periodā investīcijas ūdenssaimniecībā sastādīja aptuveni 80% no kopējām investīcijām, bet investīciju pieprasījums citām vides sektora sfērām bija divreiz lielāks par pieejamiem resursiem.

Ņemot vērā divus Latvijas ekonomikas attīstības variantus, Finanšu ministrija ir izstrādājusi IKP pieauguma bāzes variantu, kas ietver lēnas attīstības tendences pirmajos divos gados un dinamisku attīstību nākamajos četros gados.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM), ņemot vērā IKP pieauguma līdz 2006. gadam bāzes variantu un pieņēmumu, ka IKP nesamazināsies nākamo deviņu gadu laikā, ir aprēķinājusi nepieciešamos resursus investīcijām ūdenssaimniecības sektorā, kā arī ir izstrādājusi pieejamo finanšu resursu prognozes.

VARAM ir izvirzījusi sekojošus mērķus:

- Panākt, ka līdz 2006. gadam investīciju apjoms vides sektorā sasniedz 1,3 % no IKP un saglabā šo līmeni līdz 2015. gadam;
- Izstrādāt investīciju programmas dabas aizsardzībā un gaisa piesārņojuma samazināšanai;
- Turpināt investēt ūdenssaimniecībā un atkritumu apsaimniekošanā.

8. tabula Latvijas IKP prognoze un investīcijas vides sektorā vidēja termiņa periodā (miljoni eiro)

	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
IKP prognoze	8379	9096	9902	10788	11761	12828
Investīciju vides sektorā prognoze	67	82	99	119	141	167
<i>% no IKP</i>	<i>0,8</i>	<i>0,9</i>	<i>1,0</i>	<i>1,1</i>	<i>1,2</i>	<i>1,3</i>

Tiek pieņemts, ka ilgtermiņa periodā investīciju apjoms vides sektorā turpinās pieaugt, tomēr, ņemot vērā to, ka pieauguma oficiālas prognozes nav izstrādātas, IKP pieaugums nav norādīts.

4.1.2 Valsts budžeta investīciju vides sektorā prognozes

Ņemot vērā to, ka valsts budžeta apjomi aug lēnāk par IKP, kopējam investīciju apjomam jāpalielinās straujāk nekā investīcijām no valsts budžeta.

Finansu ministrija ir izstrādājusi Latvijas budžeta vidēja termiņa attīstības prognozi. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas mērķis ir panākt, ka no kopējām valsts budžeta investīcijām 18% tiktu investēti vides sektorā.

9. tabula Valsts budžeta investīciju prognoze – vidēja termiņa periods (miljoni eiro)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Valsts budžeta ieņēmumi	2580	2636	2741	2911	3098	3302
<i>% no IKP</i>	<i>30,8</i>	<i>29,0</i>	<i>27,7</i>	<i>27,0</i>	<i>26,3</i>	<i>25,7</i>
Kopējo valsts budžeta investīciju prognoze (3% no valsts budžeta)	77,4	79,1	82,3	87,3	93,4	99,1
Investīciju vides sektorā prognoze no kopējām valsts budžeta investīcijām	12,7	13,2	13,9	15,2	16,4	17,9
<i>% no kopējām valsts budžeta investīcijām</i>	<i>16,4</i>	<i>16,7</i>	<i>17,0</i>	<i>17,3</i>	<i>17,6</i>	<i>18,0</i>

4.1.3 Prognozes investīcijām ūdenssaimniecības infrastruktūrā

Investīcijas ūdenssaimniecības infrastruktūrā sastāda ievērojamu daļu no kopējām investīcijām sabiedriskā sektora infrastruktūrā. Aptuveni puse no valsts budžeta investīcijām tiek ieguldīta ūdenssaimniecības projektos. Aprēķinot investīciju daļu ūdenssaimniecības infrastruktūrā no kopējām valsts budžeta investīcijām, tā sastāda no 6 līdz 8,9 % laika periodā no 2001. līdz 2006. gadam (skat. 10. tabulu).

10. tabula Prognoze valsts budžeta investīcijām ūdenssaimniecības infrastruktūrā – vidēja termiņa periods (miljoni eiro)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Prognoze valsts budžeta investīcijām ūdenssaimniecības infrastruktūrā	4,71	5,84	6,80	7,50	7,98	8,88
% no kopējām valsts budžeta investīcijām	6	7,4	8,3	8,6	8,5	8,9

Investīciju plāns (skat. 11. tabulu) ir balstīts uz esošo finansu avotu izvērtējumu, kā arī uz to, cik lielā mērā katrs no šiem finansu avotiem būs pieejams investīcijām nākotnē. Turklāt, finansējuma struktūra ir balstīta arī uz Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas izstrādāto investīciju stratēģiju, kurā ir ietverti pašvaldību un valsts budžetu līdzekļi, kā arī ārvalstu dāvinājumi un kredīti.

*ES direktīvas 91/271/EEC Par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu
specifiskais finansēšanas un ieviešanas plāns*

11. tabula Investīcijas ūdenssaimniecības infrastruktūrā (ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana), miljoni eiro

<i>Finansu avots</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2006</i>	<i>2007</i>	<i>2008</i>	<i>2009</i>	<i>2010</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>Total</i>	
Valsts budžets	7,97	8,47	4,71	5,84	6,80	7,50	7,98	8,88	9,87	10,92	12,02	12,77	13,67	14,62	15,57	16,57	0,00	164,16	
Speciālais budžets	1,86	4,75	1,78	0,13	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,52	
Vietējie resursi	12,54	12,54	4,05	6,30	6,75	7,23	7,85	13,04	14,11	14,04	8,96	8,09	6,83	4,48	3,84	3,20	0,00	133,85	
Ārvalstu dāvinājumi	8,47	8,14	7,81	16,19	22,90	27,93	36,09	57,55	60,15	61,93	63,16	59,45	55,80	50,78	45,07	43,97	0,00	625,39	
Kredīti	10,34	19,83	4,58	6,14	6,78	7,27	7,93	12,84	13,31	13,14	9,10	8,07	7,03	4,90	4,60	3,60	0,00	139,46	
Kopā:	41,18	53,73	22,93	34,6	43,23	49,93	59,85	92,31	97,44	100,03	93,24	88,38	83,33	74,78	69,08	67,34	0,00	1071,38	
KOPĀ:	117,84			187,61				765,93											1071,38
Privātās izmaksas	0,00	0,00	0,00	4,22	4,22	4,22	4,22	7,47	7,47	7,47	7,47	7,47	7,47	7,47	7,47	7,47	7,47	91,61	
Kopā:	0,00			16,89				74,72											91,61
KOPĒJĀS INVESTĪCIJAS:	41,18	53,73	22,93	38,82	47,45	54,15	64,07	99,78	104,91	107,50	100,71	95,85	90,80	82,25	76,55	74,81	7,47	1162,99	
Uzturēšanas un ekspluatācijas izmaksas:	0,00	1,24	1,92	3,09	4,51	6,14	8,06	11,05	14,20	17,42	20,45	23,32	26,05	28,51	30,81	33,05	33,28	263,09	
KOPĒJĀS IZMAKSAS:	41,18	54,97	24,85	41,91	51,96	60,29	72,13	110,83	119,11	124,93	121,16	119,17	116,85	110,76	107,36	107,87	40,75	1426,08	

4.1.4 *Nepieciešamo investīciju prognoze PNAD prasību ieviešanai*

Aprēķinātās investīciju izmaksas PNAD prasību ieviešanai ir attēlotas 12. tabulā. Ievērojamas investīcijas būs nepieciešamas tādiem specifiskiem infrastruktūras elementiem kā kanalizācijas tīklu paplašināšana un atjaunošana, jaunu sūkņu staciju un notekūdeņu attīrīšanas iekārtu celtniecība un esošo atjaunošana.

Izmaksu aprēķini ir balstīti uz PNAD ieviešanas izvēlēto scenāriju, uz pēdējā laikā pabeigtu investīciju projektu un tehniski – ekonomisko pamatojumu pieredzes, kā arī uz sekojošiem specifiskiem pētījumiem:

- *Latvijas mazo un vidējo pilsētu ūdenssaimniecības attīstības stratēģija*. Halcrow (Lielbritānija) 1996.g.
- *Izmaksas atbilstības ES vides sektora direktīvām ūdensapgādē un notekūdeņu attīrīšanā sasniegšanai*. Halcrow (Lielbritānija) 1999.g.

Kopējais nepieciešamais finansējums, lai ieviestu PNAD prasības Latvijas pašvaldībās, pārsniegs 750 miljonus eiro laika periodā no 1999. līdz 2015. gadam, ieskaitot uzturēšanas un ekspluatācijas izdevumus, un privātās izmaksas par pieslēgumiem centralizētam kanalizācijas tīklam.

Uzturēšanas un ekspluatācijas izdevumi šajā laika periodā uzbūvētiem objektiem būs aptuveni 143 miljoni eiro. Uzturēšanas un ekspluatācijas izdevumi tiek plānoti 3% apjomā no kopējām investīcijām 16 gadu periodā. Papildus uzturēšanas un ekspluatācijas izdevumi, kas rodas no celtniecības darbu programmas realizācijas, ir aprēķināti balstoties uz vairāku tehniski – ekonomisko pamatojumu izstrādes rezultātiem.

Individuālo pieslēgumu centralizētai sistēmai izmaksas sedz pasūtītāji. Balstoties uz iepriekšējās pieredzes, tiek pieņemts, ka viena pieslēguma izmaksas sastāda aptuveni 530 eiro.

ES direktīvas 91/271/EEC Par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu
specifiskais finansēšanas un ieviešanas plāns

12. tabula Investīcijas kanalizācijas infrastruktūrā, miljoni eiro

<i>Finansu avots</i>	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Total	
Valsts budžets	4,78	5,08	2,83	3,49	4,15	4,57	4,87	5,17	5,42	5,72	6,02	6,32	6,62	6,92	7,22	7,57	0,00	86,75	
Speciālais budžets	1,12	2,85	1,07	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5,12	
Vietējie resursi	7,52	7,52	2,43	3,87	4,25	4,41	4,55	7,51	7,31	6,71	4,50	3,70	2,66	2,10	1,80	1,70	0,00	72,54	
Ārvalstu dāvinājumi	5,08	4,88	4,69	10,27	13,92	16,38	22,06	29,75	30,65	31,73	30,46	29,82	26,80	25,08	21,57	21,07	0,00	324,21	
Kredīti	6,20	11,90	2,75	3,87	4,25	4,41	4,55	6,51	6,71	6,11	4,50	3,70	3,56	2,50	2,50	1,90	0,00	75,92	
Kopā:	24,7	32,23	13,77	21,58	26,57	29,77	36,03	48,94	50,09	50,27	45,48	43,54	39,64	36,6	33,09	32,24	0,00	564,54	
KOPĀ:	70,70			113,95				379,89											564,54
Privātās izmaksas	0,00	0,00	0,00	2,62	2,62	2,62	2,62	4,04	4,04	4,04	4,04	4,04	4,04	4,04	4,04	4,04	4,04	50,81	
Kopā:	0,00			10,46				40,35											50,81
KOPĀ INVESTĪCIJAS:	24,70	32,23	13,77	24,20	29,19	32,39	38,65	52,98	54,13	54,31	49,52	47,58	43,68	40,64	37,13	36,28	4,04	615,35	
Uzturēšanas un ekspluatācijas izdevumi	0,00	0,74	1,15	1,88	2,76	3,73	4,89	6,48	8,10	9,73	11,21	12,64	13,95	15,17	16,28	17,37	17,49	143,58	
KOPĒJĀS IZMAKSAS:	24,70	32,97	14,92	26,07	31,94	36,11	43,53	59,45	62,22	64,03	60,73	60,22	57,63	55,81	53,41	53,65	21,53	758,93	

4.2 Ieviešanas laika grafiks

PNA direktīvā ir noteikti vairāki ieviešanas termiņi dalībvalstīm kanalizācijas sistēmu un notekūdeņu attīrīšanas iekārtu nodrošināšanai, kā arī emisiju standarti, kurus nepieciešams sasniegt.

Lai sasniegtu pilnu atbilstību direktīvai, nepieciešami kapitālieguldījumi vairāku gadu laikā. Ņemot vērā maksātspējas ierobežojumus un patreizējos investīciju apjomus, tiek uzskatīts, ka pilna atbilstība PNA direktīvas prasībām varētu tikt sasniegta līdz 2015. gadam.

Saskaņā ar izvēlēto ieviešanas scenāriju, Latvija ir noteikusi trīs termiņus direktīvas prasību ieviešanai:

- Līdz 2008. gadam pašvaldībās ar c.e. virs 100 000 (3 pilsētas, 58% no direktīvai atbilstošo iedzīvotāju skaita)
- Līdz 2011. gadam pašvaldībās ar c.e. no 10 000 - 100 000 (20 pilsētas, 27% no direktīvai atbilstošo iedzīvotāju skaita)
- Līdz 2015. gadam pašvaldībās ar c.e. no 2 000 - 10 000 (65 pilsētas, 15% no direktīvai atbilstošo iedzīvotāju skaita)

Tas nozīmē, ka augstākā prioritāte projektu īstenošanā ir piešķirta lielākajām pašvaldībām, kam seko attiecīgi mazākas pašvaldības. Tomēr, lai kopumā nepasliktinātu situāciju ūdenssaimniecības pakalpojumu sistēmā neinvestējot līdz 2008. gadam, arī mazākas pašvaldības ir iesaistītas šajā procesā.

Tiek pieņemts, ka pirmā posma prioritārie pasākumi / iespējamie uzlabojumi katrai atsevišķai pilsētai tiks realizēti 2 gadu periodā mazās pašvaldībās un 3 gadu periodā vidējās pašvaldībās (>10 000 c.e.). Šis laika periods tiek paredzēts papildus nepieciešamajam laikam, lai izstrādātu individuālos tehniski – ekonomiskos pamatojumus un vienotos par finansējumu, kas kopumā var aizņemt līdz 2 gadiem. Pirmā posma investīcijas ir paredzētas steidzamu atjaunošanas vai paplašināšanas darbu veikšanai. Ņemot vērā maksātspējas ierobežojumus, pilna atbilstība katrā pilsētā tiks sasniegta 2 –3 posmu ietvaros.

Pirmā posma pasākumi ir jau veikti lielākajās pilsētās – Rīgā, Daugavpilī, Liepājā un 20 mazās un vidējās pilsētās. Katru investīciju posmu iespējams realizēt aptuveni 5 gados, ieskaitot sagatavošanas un īstenošanas fāzes.

Laika grafiks PNA direktīvas prasību ieviešanai atsevišķās pilsētās ir attēlots 2., 3. un 4. pielikumos.

4.3 Paredzētā perioda ikgadējās izmaksas

PNAD prasību ieviešanai nepieciešamās ikgadējās izmaksas paredzētajā laika periodā, ieskaitot investīciju, uzturēšanas un ekspluatācijas izmaksas ir attēlotas 12. tabulā.

Nākotnes finansu iespēju projekcijas ietver vairākas nenoteiktības. Tādēļ galvenie pieņēmumi ir izklāstīti 3.2. nodaļā un uzskaitīti zemāk.

Maksātspēja ir svarīgākais nosacījums izvēloties atbilstošu ieviešanas programmu. Patreiz tikai pirmā posma darbi tiek daļēji īstenoti. To apjoms tiek ierobežots izvērtējot katrai pilsētai pieļaujamos tarifus. Ir noteikts tarifu pieauguma limits. Maksājumi par ūdensapgādi un kanalizāciju nevar pārsniegt 4% no vidējiem mājsaimniecības ienākumiem. Patreiz tas nosaka augstāko tarifu līmeni mājsaimniecībai 80 LVL (143 eiro) gadā.

Tiek plānots, ka kopējās investīciju izmaksas notekūdeņu infrastruktūrā pieaugs no 24 līdz 54 milj. Euro laika periodā no 2002. līdz 2008. gadam un pēc projektu īstenošanas lielākajās pilsētās, samazināsies līdz 36 milj. Euro 2014. gadā.

Finansējuma struktūra nākamo trīs gadu periodam ir balstīta uz Valsts investīciju programmas. Dažu nākamo gadu laikā dominēs Rīgas ūdenssaimniecības projekts un citi ISPA projekti.

Atlikušajam laika periodam tiek izvirzīti sekojoši pieņēmumi:

- Valsts ieguldījums pakāpeniski pieaugs laika posmā no 2001. gada līdz 2006. gadam saskaņā ar Finanšu ministrijas prognozēm, un turpinās pieaugt arī nākamajos 9 gados;
- Vietējo resursu ieguldījums saglabāsies lielā apjomā (pēdējo gadu laikā Rīgas ūdenssaimniecības projektā ir ieguldīti pašvaldības līdzekļi lielā apjomā). Tiek pieņemts, ka vietējo resursu apjoms varētu samazināties līdz ar projektu īstenošanu lielajās pilsētās līdz 2011. gadam.
- Nākamo gadu laikā investīcijām būs pieejami Skandināvijas valstu dāvinājumi;
- ES ISPA fonda finansējums pieejams no 2000. līdz 2006. gadam;
- Pēc ISPA fonda finansējuma perioda, tas tiks aizstāts ar ES strukturālo fondu finansējuma atlikušajā laika periodā.
- Investīciju projektu īstenošanas laikā lielajās pašvaldībās finansējumā saglabāsies augsta kredīta daļa, kas pazemināsies pēc 2008. gada, ņemot vērā to mazāku pašvaldību maksātspēju, kurās projektu ieviešana plānota no 2009. līdz 2015. gadam.

4.4 Finanšu avoti

Valdība izmanto dažādus avotus vides investīciju programmu un projektu īstenošanai. Paredzamais finansējuma apjoms no katra finansu avota laika periodā no 1999. līdz 2015. gadam ir attēlots 13. tabulā. Paredzamie finansu avoti ir aprakstīti turpmākajās apakšnodaļās.

4.4.1 Valsts budžets, speciālais budžets, pašvaldību budžets

Valsts budžets un Valsts investīciju programma

Valsts budžeta finansējums tiek piešķirts Valsts investīciju programmas (VIP) ietvaros un tas ir galvenais valsts finansējuma avots vides infrastruktūras projektiem. Iepriekšējo gadu laikā investīcijas vides sektorā VIP ietvaros ieskaitot valsts budžeta,

speciālā budžeta, ārvalstu dāvinājumus, kredītus un vietējos resursus bija mazāk kā 0,8% no IKP, bet mērķis ir sasniegt 1,3 % turpmākajos gados.

Speciālais budžets

Vietējais specializētais finansu instruments – Latvijas Vides aizsardzības fonds (LVAF) ir VARAM pakļautībā esoša institūcija, kas administrē valsts speciālo budžetu vides aizsardzībai.

No 1999. gada līdz 2000. gadam pašvaldību ūdenssaimniecības projekti ir saņēmuši 23,1 milj. Euro (16,5 milj. no valsts budžeta un 6,6 milj. no speciālā budžeta).

Pašvaldību un pašvaldību uzņēmumu budžeti

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija sadarbojas ar pašvaldībām investīciju projektu realizācijā. Ūdenssaimniecības projekts tiek uzsākts tikai tad, kad pašvaldības dome pieņem lēmumu par līdzdalību programmā un nosaka to kā prioritāti. Būtiskākais priekšnoteikums pašvaldībai un/vai pašvaldības uzņēmumam ir piedalīties projekta finansēšanā sedzot vismaz 10% no projekta izmaksām. Šī finansējuma piešķiršana tiek uzskatīta par pašvaldības ieguldījumu. Arī kredīti tiek uzskatīti par pašvaldības ieguldījumu, ņemot vērā to, ka pašvaldība un/vai pašvaldības uzņēmums tos atmaksās.

4.4.2 Kredīti

Ar kredītu palīdzību ir iespējams palielināt kopējo investīciju apjomu ūdenssaimniecības sektora attīstībā. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija atbalsta pašvaldību ieguldījuma palielināšanu izmantojot kredītu finansējumu un uzskata to par pašvaldības finansiālu līdzdalību projektā. Kopējais kredīta apjoms projektā parasti sastāda aptuveni 10% no kopējām investīcijām, un, ņemot vērā maksātspēju, var tikt palielināts. Ir iespēja kombinēt kredīta komponenti no vairākiem avotiem.

Vietējie resursi

Ūdenssaimniecības projektiem aizdevumus sniedz Valsts kase un komercbankas.

1997. gadā pamatojoties uz Latvijas Republikas Ministru kabineta lēmumu, tika izveidots Latvijas Vides investīciju fonds (LVIF) kā valsts bezpeļņas organizācija. LVIF uzdevums ir piesaistīt vietējos un ārvalstu finansu resursus, lai izsniegtu kredītus uz atvieglotiem noteikumiem privātā un sabiedriskā sektoru vides aizsardzības projektiem.

Starptautiskās finansu institūcijas:

Ziemeļu Investīciju Banka (ZIB), Eiropas Investīciju Banka (EIB), Ziemeļvalstu Vides Finanšu Korporācija (NEFCO), Eiropas Rekonstrukcijas un Attīstības Banka, Pasaules Banka.

ZIB un EIB ir atvērušas valsts garantētas kredītlīnijas un piešķir kredītus uz atvieglotiem noteikumiem infrastruktūras attīstības projektiem Latvijā. Arī NEFCO sniedz tehnisko palīdzību institūciju attīstībai un apmācībām.

4.4.3 Divpusējie un citi palīdzības sniedzēji

Divpusējie un citi palīdzības sniedzēji piedalās tehniski – ekonomisko pamatojumu izstrādēs, konkursa dokumentācijas sagatavošanas, celtniecības uzraudzības,

investīciju projektu un institucionālās stiprināšanas komponentu finansēšanā. Nozīmīgākie palīdzības sniedzēji pašvaldību ūdenssaimniecības projektos Latvijā ir Dānijas Vides aizsardzības aģentūra (DVAA), Somijas Vides ministrija, Zviedrijas starptautiskā attīstības aģentūra (SIDA).

ES finansējums

No 2000. gada ES prasību ieviešanai ūdenssaimniecības sektorā ir pieejams ES ISPA (Pirmsiestāšanās strukturālās politikas instruments) fonda finansējums. Septiņu gadu laika periodā paredzams, ka Latvijai būs pieejami aptuveni 161 miljons eiro, jeb vidēji aptuveni 23,4 milj. Euro gadā.

ES finansējums ISPA fonda ietvaros var sasniegt 75% no kopējām sabiedrisko institūciju izmaksām. Eiropas Komisija var uzskatīt SFI izsniegtos aizdevumus valsts un pašvaldību institūcijām kā līdzvērtīgus valsts un pašvaldību institūciju ieguldījumam. ISPA fonda līdzekļi nevar tikt apvienoti ar citiem pirmsiestāšanās finansu instrumentiem.

4.4.4 Privātie līdzekļi

Privātie līdzekļi tiek izmantoti lai finansētu individuālos pieslēgumus pie centralizētām sistēmām ieskaitot ūdensmērītāju uzstādīšanu, tomēr vēlākā posmā var tikt izmantotas citas sabiedriskās un privātās sadarbības formas, ieskaitot pašvaldību ūdenssaimniecības uzņēmumu privatizāciju.

13. tabula Plānotie finansu avoti PNA direktīvas prasību ieviešanai

<i>Finansu avots</i>	<i>Investīciju apjoms (milj. eiro)</i>	<i>%</i>
Valsts budžets	86,75	14
Speciālais budžets	5,11	1
Vietējie resursi	72,55	12
Ārvalstu dāvinājumi	324,21	53
Kredīti	75,92	12
Privātās izmaksas	50,81	8
Kopā investīcijas:	615,36	100

4.5 Maksātspējas analīze

Maksātspēja ir izšķirošs faktors plānojot atbilstošu ieviešanas programmu. Maksātspējas līmenis ir galvenais ierobežojošais faktors nosakot investīciju apjomu un investīciju projektu īstenošanas laika grafiku.

4.5.1 Mājsaimniecības līmenī

Izvērtējot iespējamo tarifu līmeni katrā atsevišķā pilsētā, tiek ierobežota īstermiņa investīciju programma. Ienākumu līmenis katrā pašvaldībā ir atšķirīgs, un tas ir atkarīgs no vietējās ekonomiskās situācijas. Vidējs ienākuma līmenis parasti ir pietiekošs, lai nosegtu ūdens pakalpojumu izmaksas.

Patreizējais ūdens un kanalizācijas tarifu līmenis lielākajā daļā pilsētu ir nepietiekoši augsts, lai nosegtu investīciju vajadzības infrastruktūrā. Vairumā gadījumu tarifi nosedz pamatizmaksas, bet nav pietiekoši, lai radītu iespēju jaunām investīcijām. Turklāt dažās pašvaldībās tarifu iekasēšana ir neefektīva un rada uzņēmumiem zaudējumus.

Viens no Latvijas valdības priekšnoteikumiem, lai saņemtu finansiālu palīdzību ir ūdens un notekūdeņu tarifu celšana pašvaldībās. Pašvaldībām jāparedz tarifu pieaugums tādā līmenī, lai tas būtu pietiekams uzturēšanas un ekspluatācijas izdevumu segšanai, kā arī pašvaldību ieguldījumam kapitālizmaksās. Tomēr tarifu paaugstināšanai ir noteikti ierobežojumi. Ir izstrādātas vienotas vadlīnijas, kas nosaka, ka apvienotais tarifs par ūdensapgādes un notekūdeņu pakalpojumiem nedrīkst pārsniegt 4% no vidējiem mājsaimniecības ienākumiem. Līdz ar to, ir noteikts, ka augstākais tarifa līmenis mājsaimniecībai var būt aptuveni 80 LVL (143 eiro) gadā.

Izskatot vairākus tehniski – ekonomiskos pamatojumus, var secināt, ka tā daļa no patreizējā tarifa, kas tiek izlietota uzturēšanas un ekspluatācijas izdevumu segšanai parasti sastāda 50 LVL katrai mājsaimniecībai. Šis līmenis paaugstinās līdz ar darbu veikšanu ES ūdens sektora direktīvu prasību ieviešanai.

4.5.2 Pašvaldību līmenī

Saskaņā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas piedāvāto investīciju projektu finansēšanas shēmu, pašvaldībām ir jāpiedalās projekta finansēšanā ar vismaz 20% sava ieguldījuma no projekta kopējām izmaksām. Pašvaldības ieguldījums var tikt veidots kombinējot pašvaldības, uzņēmuma un kredīta līdzekļus atbilstoši maksātspējai.

Parasti pašvaldības ieguldījums tiek segts no pašvaldības budžeta, no kura finansējums jāparedz ne tikai vides sektora projektiem, bet arī citiem infrastruktūras attīstības projektiem kā sadzīves atkritumi, apkure, transports u.c. Daudzu pašvaldību finanšu situācija ir neapmierinoša un valsts tās subsidē, lai nodrošinātu pašvaldību pamata funkciju izpildi.

Aizņēmumi var šo situāciju uzlabot, tomēr Ministru kabinets ir noteicis, ka pašvaldības kredītsaistības nedrīkst pārsniegt 20% no tās gada budžeta. Finanšu ministrija uzrauga finansiālo situāciju un, pirms kredītīguma parakstīšanas, pašvaldībai ir jāsaņem Pašvaldību kredītu un garantiju kontroles un uzraudzības padomes atļauja.

Turpmāku investīciju ierobežojošais faktors bieži ir amortizācijas izmaksas, kas jāmaksā pēc jaunu īpašumu celtniecības.

4.5.3 Nacionālā līmenī

Valsts piedalās vides projektu līdzfinansēšanā dāvinājumu veidā no Valsts investīciju programmas. Investīciju summa katru gadu mainās atkarībā no valdības prioritātēm. Tomēr parasti vismaz 10% no kopējo investīciju izmaksām ūdenssaimniecības infrastruktūras projektos tiek segtas no valsts budžeta.

Nākamais valsts finansējuma avots ir speciālais budžets - Latvijas Vides aizsardzības fonds, kas uzkrāj ienākumus no dabas resursu nodokļa. Fonda līdzekļi ir ierobežoti un tas galvenokārt atbalsta maza mēroga, vietēji finansētus projektus un investīciju projektu sagatavošanu.

Ārvalstu kredītu piesaistē kā viens no ierobežojošiem faktoriem ir valsts kredītņemšanas kapacitāte, kuru katru gadu nosaka Saeima un Starptautiskā Valūtas fonda ieteikumi.

5 IEVIEŠANAS PLĀNS

5.1 Investīciju programmas statuss

Kopš 1995. gada ir veikta virkne aktivitāšu, lai uzlabotu pašvaldību ūdenssaimniecības pakalpojumu infrastruktūras kvalitāti. 1. pielikumā ir attēlots patreizējais investīciju projektu statuss pašvaldībās, kuras piedalās programmā 800+ - *Ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstība Latvijas pilsētās un lauku teritorijās*, kā arī to projektu statuss, kas tiek realizēti lielajās pilsētās – Rīgā, Liepājā un Daugavpilī. Programma 800+ attiecas galvenokārt uz tām pašvaldībām, kurās c.e. ir virs 2000, ūdenssaimniecības uzņēmums nav privāts, un pašvaldība ir piekritusi īstenot pilnu investīciju projekta ciklu. Mazākas pašvaldības var tikt iekļautas programmā, ja to notekūdeņi tiek novadīti jutīgos ūdeņos (piekrastes teritorijas, sekli ezeri u.c.), vai arī, ja mazākas pašvaldības sadarbojas ar blakus esošām pašvaldībām un veido lielākas vienotas pakalpojumu teritorijas. Mazajām pašvaldībām ir iespēja pieteikties atsevišķu komponentu finansējumam no Latvijas Vides aizsardzības fonda.

14. tabula Investīcijas pašvaldību ūdenssaimniecības infrastruktūrā

<i>Finansu avots</i>	<i>1995-1998</i>	<i>1999-2000</i>	<i>Kopāl 1995-2000</i>
Valsts budžets	17,0	23,1	40,1
Kredīti	12,4	30,2	42,6
Dāvinājumi	24,7	16,6	41,3
Vietējie budžeti	22,3	25,1	47,4
<i>Kopā:</i>	<i>76,4</i>	<i>95,0</i>	<i>171,4</i>

Kopējās investīcijas ūdenssaimniecības infrastruktūrā no 1995. gada ir pieaugušas vairāk kā sešas reizes no 8,3 miljoniem eiro līdz 53,7 miljoniem eiro 2000. gadā.

Latvijā ir 88 pilsētas ar cilvēkekvivalentu virs 2000. Kopumā, investīciju programmas dažādās stadijās (tikai tehniski – ekonomiskais pamatojums, investīcijas vai pilns investīciju cikls) ir realizētas 96 pašvaldībās. 61 pašvaldībā ir izstrādāti stratēģiskie ūdenssaimniecības pakalpojumu plāni un tehniski – ekonomiskie pamatojumi, 38 pašvaldības jau ir saņēmušas finansējumu (no Phare programmas, divpusējās palīdzības, kredītiem, vietējiem līdzekļiem). 3 pašvaldības ir saņēmušas ISPA 2000. gada finansējumu. Papildus tam, projektu pieteikumi aptuveni 20 pašvaldībām tiks iesniegti finansējuma saņemšanai no ISPA fonda 2001. gadā.

Dažās pašvaldībās tehniski – ekonomiskie pamatojumi ir izstrādāti un 2002. gadā tiks iesniegti pieteikumi finansējuma saņemšanai no valsts budžeta. Četrpadsmit pašvaldībās tiek plānots uzsākt tehniski – ekonomisko pamatojumu izstrādi un iesniegt projektu pieteikumus ISPA finansējumam 2002. / 2003. gadā.

Izstrādātie stratēģiskie plāni un tehniski – ekonomiskie pamatojumi atbilst programmas 800+ kvalitātes prasībām. Tas nozīmē to, ka tehniski – ekonomiskie pamatojumi ietver patreizējās tehniskās, finansiālās, vides un institucionālās situācijas izvērtējumu, kā arī sistēmas attīstības plānu 15 gadiem un finansiāli un

tehniski pamatotu prioritāro investīciju programmu. Ja tiek paredzēts piesaistīt ISPA fonda finansējumu, agrāk izstrādātajām studijām nepieciešams veikt ekonomisko izvērtējumu, jo ISPA finansējums netika iekļauts iepriekšējās izpētēs.

5.2 Realizācijā esošās investīciju programmas rezultāti

Šajā sadaļā ir apkopoti investīciju rezultāti pašvaldībās, kurās ir realizētas, vai tiek realizētas investīciju programmas laika posmā no 1996. līdz 2000. gadam notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas sistēmās.

Latvijā ir identificētas divdesmit trīs⁴ pašvaldības, kurās c.e. ir virs 10 000, no kurām lielākās ir Rīga, Daugavpils un Liepāja. Kā tas ir parādīts arī 2. pielikumā, visas pašvaldības ar c.e. virs 10 000, izņemot Olaini⁵, ir iekļautas investīciju programmā. Lielākajā daļā šo pašvaldību vai nu jau tiek īstenotas investīciju programmas, vai arī to realizāciju plānots uzsākt piesaistot ISPA fonda līdzfinansējumu 2001. gadā.

Līdz 2002. gadam realizētu investīciju programmu rezultāti ir attēloti 15. tabulā.

15. tabula Atbilstība PNA direktīvas prasībām (c.e. virs 10 000)

<i>Pašvaldības</i>	<i>Atbilstība emisiju standartiem</i>
Liepāja, Tukums, Kuldīga, Talsi, Dobeles, Saldus, Bauska	Pilna atbilstība emisiju un dūņu attīrīšanas standartiem, papildus darbi nav nepieciešami
Jēkabpils	Pilna atbilstība emisiju standartiem, nepieciešami papildus atjaunošanas un dūņu attīrīšanas darbi
Rīga, Daugavpils, Cēsis, Sigulda	Daļēja atbilstība emisiju standartiem, nepieciešami papildus atjaunošanas darbi

1998. gadā Jūrmalas pašvaldība īstenoja investīciju projektu, kas paredzēja daļu pilsētas notekūdeņu novadīt uz Rīgas NAI. Šis projekts bija tikai daļa no lielāka ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstības projektu, kas tiks realizēts laika periodā no 2002. līdz 2005. gadam un ietver pilnīgu notekūdeņu attīrīšanas sistēmas rekonstrukciju, un lielā mērā arī notekūdeņu savākšanas sistēmas rekonstrukciju.

Latvijā ir septiņas pašvaldības, kur c.e. ir tuvu 10 000. Četras no šīm pašvaldībām ir saņēmušas investīcijas pirms 2002. gada sasniedzot atbilstību papildus N un P attīrīšanas standartiem trīs pašvaldībās, vienā pašvaldībā tiek veikta atbilstoša slāpekļa attīrīšana.

Pašvaldībās, kur c.e. ir krietni zem 10 000 un jau ir realizētas investīciju programmas notekūdeņu attīrīšanai, attīrīšana atbilst PNAD noteiktajām notekūdeņu bioloģiskās

⁴ Ķekavas pagasta aglomerācija ar 10 000 iedzīvotāju nav iekļauta šajā sadaļā, jo četri lielākie ciemati atrodas samērā tālu viens no otra. Šī tiek uzskatīta par vienu aglomerāciju, jo investīciju programmas ietvaros tiks izbūvēts kanalizācijas spiedvads, pa kuru notekūdeņi tiks novadīti uz Rīgu.

⁵ Olainē lielākā daļa ūdenssaimniecības infrastruktūras pieder rūpniecības uzņēmumiem, kas nav atbilstoši sabiedriskā finansējuma saņemšanai.

attīrīšanas prasībām. Vienā no šīm pašvaldībām tiek realizēta papildus N un P attīrīšana, jo tās notekūdeņi tiek novadīti jutīgos ūdeņos – Rīgas līcī.

Atbilstība ES direktīvai pašvaldībās ar c.e. zem 10 000 ir attēlota 16. un 17. tabulās.

16. tabula Atbilstība PNA direktīvas prasībām (c.e. zem 10 000, papildus N un P attīrīšana)

<i>Pašvaldības</i>	<i>Atbilstība emisiju standartiem</i>
Aizkraukle, Gulbene, Roja	Pilna atbilstība emisiju un dūņu attīrīšanas standartiem, papildus darbi nav nepieciešami
Limbaži	Pilna atbilstība emisiju un dūņu attīrīšanas standartiem, nepieciešami papildus atjaunošanas darbi

17. tabula Atbilstība PNA direktīvas prasībām (c.e. zem 10 000, bioloģiskā attīrīšana)

<i>Pašvaldības</i>	<i>Atbilstība emisiju standartiem</i>
Kandava, Ilūkste, Skrunda, Ugāle, Mālpils, Lubāna, Strenči, Jaunjelgava, Ainaži	Pilna atbilstība emisiju un dūņu attīrīšanas standartiem, papildus darbi nav nepieciešami
Madona*	Pilna atbilstība emisiju un dūņu attīrīšanas standartiem, nepieciešami papildus atjaunošanas darbi

* Reģionālā vides pārvalde iespējams noteiks stingrākus emisijas standartus, kas ietver arī P un N attīrīšanu.

Investīciju projekti augstākminētajās pašvaldībās ietvēra notekūdeņu attīrīšanas iekārtu (NAI), kanalizācijas sūkņu staciju, kanalizācijas spiedvadu, pašteses kanalizācijas celtniecību vai atjaunošanu, kā arī kanalizācijas tīklu paplašināšanu.

Atbilstoša dūņu apstrādes un uzglabāšanas komponente parasti tiek iekļauta NAI celtniecības ietvaros. Atbilstoša dūņu apstrādes un uzglabāšana šī dokumenta kontekstā nozīmē dūņu lauku pilnīgu atjaunošanu, dūņu atūdeņošanas iekārtu uzstādīšanu utt. Dažās pašvaldībās dūņu apstrāde patreiz atbilst vietējiem standartiem (piem. Jēkabpilī). Tomēr dūņu uzglabāšanas iekārtu pilna apjoma atjaunošana finansējuma trūkuma dēļ nav veikta, līdz ar to šos darbus paredzēts veikt nākamajā projekta fāzē. Bez dūņu apstrādes un uzglabāšanas komponentes šāds projekts netiek uzskatīts par pilnībā atbilstošu PNA direktīvas prasībām.

Kopējās investīcijas notekūdeņu apstrādes infrastruktūras attīstības projektos laika periodā no 1996. līdz 2001. gadam ir 129,7 milj. Euro. Šīs izmaksas ietver darbus, iekārtu piegādes, detālprojektu izstrādi un inženiertehnisko uzraudzību, projekta vadību un institucionālās stiprināšanas komponentes.

5.3 Ieviešanas plāns pilnas atbilstības sasniegšanai

5.3.1 Projektu sagatavošanas pamatojums

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija ir izstrādājusi pakalpojumu kvalitātes standartus, kas tiks izmantoti par pamatu ūdenssaimniecības stratēģisko attīstības plānu un tehniski – ekonomisko pamatojumu izstrādē. Standarti ir balstīti uz PNAD prasībām, Latvijas celtniecības normām un uz labākās uzturēšanas un ekspluatācijas prakses.

Izstrādātie standarti ietver sekojošas prasības:

- Pakalpojumi – pašvaldības robežās ar iedzīvotāju skaitu virs 1000, pakalpojumiem jābūt pieejamiem 100% iedzīvotāju;
- Pieslēguma līmenis – 95% pieslēguma līmenis (minimālais) teritorijā, kurā pieejami pakalpojumi;
- (Hidrauliskā) pārplūšana – pārplūšana hidrauliskās pārplūdes rezultātā nav pieļaujama gadījumos, kas atbilst lietus gāzes atkārtojamībai zemākai par reizi 50 gados;
- Pārplūšana (iekārtu iziešana no ierindas) – pārplūšana vai pakalpojumu pārtraukums stacijas vai iekārtu iziešanas no ierindas rezultātā nedrīkst pārsniegt reizi 5 gados;
- Apvienotās kanalizācijas pārplūdes darbība – pārplūde nav pieļaujama pirms nav sasniegts sadzīves notekūdens un lietus ūdens 10 kārtīgs atšķaidījums, vai pārplūde nenotiek biežāk kā 10 reizes gadā;
- Standarti attiecībā uz izejošiem notekūdeņiem – saskaņā ar ES PNA direktīvu, un papildus atbilstoši Latvijas MK noteikumu Nr. 155, 6. pielikumu (22.04.97.) un MK noteikumu Nr. 437 (17.11.98.) pielikuma prasībām, kur tie ir pielietojami;
- dūņu uzglabāšanas standarti – uzglabāšana tādā veidā, kas mazina negatīvu ietekmi uz vidi. Atbilstība ES direktīvai 86/278/EEC *Vides aizsardzība izmantojot notekūdeņu dūņas lauksaimniecībā*, ja atbilstoša. Šie nosacījumi tiek papildināti ar Latvijas MK noteikumiem Nr. 316 (09.09.97.) *Notekūdeņu dūņu izmantošana augsnes mēslošanā un teritoriju labiekārtošanā*.

Papildus pakalpojumu pieejamībai, pieslēgumu līmenim, pārplūdēm, emisiju standartiem un dūņu uzglabāšanas nosacījumiem, tiek plānots, ka 60% no esošajiem kanalizācijas tīkliem tiks nomainīti līdz 2015. gadam. Šis procentuālais līmenis ir noteikts un attiecīgi aprēķinātas ziņojumā - *Izmaksas ES Vides direktīvu ieviešanai ūdens apgādes un notekūdeņu attīrīšanas sektorā* (1999. gada aprīlis).

Ņemot vērā zemo pieslēguma līmeni un zemo apdzīvotības blīvumu mazākās pašvaldībās, varētu būt sarežģīti sasniegt noteikto mērķi 2015. gadā attiecībā uz pakalpojumu pieejamību un pieslēgumu līmeni. Jāpiezīmē, ka investīciju programmas paredz tikai individuāla pieslēguma iespēju centralizētam tīklam, savukārt pats pieslēgums ir privāts lēmums ar attiecīgām izmaksām. Ņemot vērā maksātspējas ierobežojumus, kas apskatīti 4.5. nodaļā, individuālie pieslēgumi tiks veikti ilgākā termiņā.

Detalizētāks plāns standartu sasniegšanai un to izmaksas ir izklāstīts 5.3.2. nodaļā *Īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa pasākumi*.

Investīciju projektu īstenošana septiņās lielākajās pilsētās tiek uzskatīta par atsevišķu pasākumu katras programmas fāzes ietvaros. Citas pašvaldības tiek grupētas pēc upju baseiniem. Šī pieeja rada kopīgu vides uzlabojumu efektu, efektīvāku investīciju izmantojumu, sekmē ieviešanas vadību un uzraudzību kā arī var tikt uzskatīts par pirmo soli Ūdens Struktūrdirektīvas ieviešanā.

Pareizējais upju baseinu iedalījums, pilsētu un iedzīvotāju skaits tajos ir attēlots 18. tabulā.

18. tabula Latvijas upju sateces baseini

<i>Upju baseins</i>	<i>Pilsētu skaits*</i>	<i>Iedzīvotāju skaits pilsētās</i>	<i>% no pilsētu iedzīvotājiem</i>
Baltijas jūras piekrastes mazo upju baseins	6	111 517	6.38%
Daugavas sateces baseins	35	1 166 830	66.73%
Gaujas sateces baseins	11	87 663	5%
Lielupes sateces baseins	15	200 187	11.45%
Nemunas sateces baseins	0	0	0%
Rīgas līča piekrastes mazo upju baseins	10	49 426	2.8%
Salacas sateces baseins	7	27 303	1.56%
Suur Emajegi sateces baseins	0	0	0%
Veļikaja sateces baseins	4	18 062	1%
Ventas sateces baseins	8	86 089	4.92%
<i>Kopā:</i>	<i>96</i>	<i>1 748 547</i>	<i>100%</i>

* pilsētu skaits ar c.e. virs 2000 (kā arī tās pilsētas, kurās c.e. ir zem 2000 un kas ir iekļautas programmā 800+)

Daži upju baseini ir ļoti nelieli, tādēļ vadības un administrācijas nolūkā ir paredzēts tos apvienot trīs lielākos upju baseinu reģionos kā attēlots 19. tabulā. (skat. arī 5. pielikumu).

19. tabula Paredzētie upju sateces baseinu reģioni

<i>Upju baseinu reģions</i>	<i>Pilsētu skaits*</i>	<i>Iedzīvotāju skaits pilsētās</i>	<i>% no pilsētu iedzīvotājiem</i>
Ziemeļu (Gaujas, Salacas, Rīgas līča A- daļas mazo upju, Suur Emajegi sateces	20	119 764	7%

baseini)			
Centrālais (Daugavas, Veļikajas, Nemunas upju sateces baseini)	39	1 184 892	68%
Rietumu (Ventas, Lielupes sateces baseini, Baltijas jūras mazo upju, Rīgas līča R-daļas mazo upju baseini)	37	442 391	25%
Kopā:	96	1 748 547	100%

* pilsētu skaits ar c.e. virs 2000 (kā arī tās pilsētas, kurās c.e. ir zem 2000 un kas ir iekļautas programmā 800+)

5.3.2 Īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa pasākumi

Sekojoši pasākumi ir paredzēti PNA direktīvas prasību ieviešanai un pakalpojumu standartu sasniegšanai:

- Pirmās fāzes projektu rezultātu izvērtējums un detalizētu vidēja un ilgtermiņa investīciju programmu izstrāde;
- Finansējuma piesaiste no ISPA fonda, valsts un pašvaldību budžetiem, divpusējās palīdzības un kredītīdzekļiem tām pašvaldībām, kurās ir izstrādāti tehniski –ekonomiskie pamatojumi, izvērtējuma ziņojumi un vidēja un ilgtermiņa investīciju programmas;
- Stratēģisko attīstības plānu un tehniski – ekonomisko pamatojumu izstrāde ūdenssaimniecības pakalpojumu attīstībai tajās pašvaldībās, kur tie vēl nav izstrādāti.

Infrastrukturā esošā stāvokļa izvērtējums un investīciju plānu izstrāde tiek paredzēta sekojošos posmos:

- Iepriekšējās investīciju fāzes izvērtējums, nepilnību identifikācija, ilgtermiņa pasākumu prioritizācija un vidēja termiņa investīciju programmas izstrāde:

20. tabula

<i>Upju baseins/pasākums</i>	<i>Pilsētas</i>	<i>Periods</i>
Individuālie pasākumi	Rīga, Liepāja un Daugavpils	2001-2002
	Jelgava, Jūrmala, Ventspils, Rēzekne	2006
Centrālais upju baseinu reģions	Jēkabpils, Aizkraukle, Gulbene, Madona	2003
	Ogre, Salaspils, Krāslava, Balvi, Preiļi, Ķekava, Lielvārde, Līvāni, Viļāni, Pļaviņas, Dagda, Ilūkste, Malta, Kārsava, Ķegums, Mālpils, Lubāna, Jaunjelgava, Viļaka, Cēsaine	2006-2007

Rietumu upju baseinu reģions	Tukums, Kuldīga, Talsi, Dobeles, Saldus, Bauska	2003
	Aizpute, Grobiņa, Priekule, Roja, Babītes pagasts, Mārupes pagasts	2007
Ziemeļu upju baseinu reģions	Valmiera, Sigulda, Alūksne, Limbaži, Valka, Smiltene, Salacgrīva, Saulkrasti, Priekule, Ainaži	2006-2007

- Ūdenssaimniecības pakalpojumu stratēģisko attīstības plānu un tehniski – ekonomisko pamatojumu izstrāde sekojošās pašvaldībās:

21. tabula

<i>Upju baseins/pasākums</i>	<i>Pilsētas</i>	<i>Periods</i>
Centrālais upju baseinu reģions	Baloži, Baldone, Ikšķile, Skrīveri, Ulbroka, Koknese	2001-2002
	Varakļāni, Viesīte, Zilupe, Ludza, Ērgļi	2003-2004
Ziemeļu upju baseinu reģions	Ādaži, Vangaži, Rūjiena, Carnikava, Mazsalaca, Aloja, Staicele	2001-2002
	Strenči, Lode	2003-2004
Rietumu upju baseinu reģions	Olaine, Iecava, Brocēni, Kandava, Skrunda, Ugāle, Auce, Vecumnieki, Ozolnieki, Jaunolaine, Kalnciems, Vaiņode, Stende	2003-2004

Pēc katras pašvaldības investīciju programmas fāzes pabeigšanas, rezultāti un investīciju efektivitāte tiks izvērtēta un salīdzināta ar sākotnējiem mērķiem (tehniskiem, vides, institucionāliem un finansiāliem). Šis izvērtējums veido pamatu lēmumu pieņemšanai par turpmākajiem ieguldījumiem, kas nepieciešami pakalpojumu standartu sasniegšanai. Bieži turpmāko ieguldījumu ierobežojošais faktors ir kredītsaistības un amortizācijas izdevumi iepriekšējās fāzes ieguldījumiem, kā arī citi pašvaldības realizācijā esošie infrastruktūras projekti, kā arī iedzīvotāju maksātspēja.

Finansējuma piesaiste investīciju projektiem tiek uzsākta tehniski – ekonomisko pamatojumu un izvērtējuma ziņojumu izstrādes noslēdzošajā posmā.

5.3.3 Ieviešanas laika grafiks

Pasākumu kopsavilkums un termiņi ir attēloti *3. pielikumā*.

Līdz 2008. gadam

Trīs pilsētām – Rīgai, Daugavpilij un Liepājai ir jāatbilst PNA direktīvas prasībām, kas nozīmē notekūdeņu N un P attīrīšanu, dūņu apstrādi, monitoringa sistēmas izveidi

un atbilstošu savākšanas sistēmu nodrošināšanu. Ir izstrādāts sekojošs ieviešanas laika grafiks:

2002. gadā VARAM uzsāks izvērtējuma studiju izstrādi trīs lielākajās pilsētās ar mērķi izvērtēt pirmās fāzes projektu rezultātus un izstrādāt detalizētas vidēja un ilgtermiņa investīciju programmas.

Atbilstību emisiju standartiem Rīgā un Daugavpilī tiek plānots sasniegt laika periodā no 2003. līdz 2008. gadam. Liepājā atbilstība ir sasniegta jau 2000. gadā.

Atbilstoša dūņu apstrāde Rīgā līdz 2003. gadam (ISPA 2000 projekta ietvaros) un Daugavpilī līdz 2008. gadam.

Atbilstoša monitoringa sistēma jau ir izveidota.

Attiecībā uz atbilstošu savākšanas sistēmu, patreiz aptuveni 90% no visiem Rīgas un aptuveni 83% no visiem Daugavpils un Liepājas iedzīvotājiem izmanto centralizētu kanalizācijas tīklu sistēmu. Ņemot vērā augstās privātās izmaksas, 95% pieslēguma līmenis var netikt sasniegts līdz 2008. gadam, tomēr pakalpojumu pieejamība tiks nodrošināta. Teritorijām, kurās netiek nodrošināta centralizēta sistēma, tiks nodrošinātas atbilstošas individuālās sistēmas un notekūdeņi tiks nogādāti NAI attīrīšanai. Pašvaldības turpinās paplašināt centralizētās savākšanas sistēmas tajās teritorijās, kur tas var tikt tehniski, ekonomiski un no vides viedokļa pamatots.

Atbilstošas savākšanas sistēmas nodrošināšanas ietvaros pašvaldības turpinās kanalizācijas tīklu atjaunošanu, lai samazinātu infiltrāciju un eksfiltrāciju. Tiek pieņemts, ka līdz 2015. gadam tiks nomainīti aptuveni 60% no esošajiem tīkliem.

Līdz 2011. gadam

Latvijā ir 20 pašvaldības, kurās c.e. ir no 10 000 līdz 100 000 un kas atbilst noteiktajam atbilstības sasniegšanas mērķim 2011. gadā, kad jāsasniedz atbilstība prasībām, kas attiecas uz jutīgiem ūdeņiem un N un P attīrīšanu.

Tukums, Kuldīga, Talsi, Dobeles, Saldus, Bauska (visās c.e. virs 10 000) un Aizkraukle, Gulbene, Limbaži (c.e. zem 10 000) jau 2001/2002 atbildīs PNA direktīvas prasībām attiecībā uz emisiju standartiem un dūņu apstrādi. Jēkabpilī pilna atbilstība direktīvas prasībām tiks sasniegta līdz 2001. gada beigām, tomēr pilna apjoma dūņu apstrāde netika iekļauta pirmajā fāzē (tika iekļauta tikai dūņu atūdeņošanas sistēma, nevis uzglabāšana). Visas NAI ir aprīkotas ar automātiskām paraugu ņemšanas ierīcēm gan ienākošajiem gan izejošiem notekūdeņiem, tādējādi nodrošinot nepārtrauktu emisiju standartu monitoringu. Šāda sistēma nav uzstādīta Limbažos, bet tā ir iekļauta 2002. – 2005. gada investīciju programmā.

Madonā ir sasniegta pilna atbilstība direktīvas prasībām attiecībā uz emisiju standartiem (atbilstoši prasībām pilsētās ar c.e. zem 10 000), dūņu apstrādi un monitoringu.

Siguldā ir sasniegta pilna atbilstība direktīvas prasībām attiecībā uz emisiju standartiem (izņemot N attīrīšanu), dūņu apstrādi un monitoringu.

Cēsīs ir sasniegta pilna atbilstība direktīvas prasībām attiecībā uz emisiju standartiem (izņemot N un P attīrīšanu), un monitoringu.

Tiek plānoti sekojoši termiņi laika periodam no 2002. līdz 2011. gadam:

Atbilstība emisiju standartiem 2008. gadā ir plānota sekojošās pašvaldībās:

- Jelgava, Jūrmala, Ventspils, Valmiera, Salaspils, Cēsis (N un P attīrīšana), Līvāni, Sigulda (N attīrīšana), Alūksne, Ķekavas aglomerācija, Balvi (visas pašvaldības, izņemot Balvus, ir paredzētas iekļaut ISPA 2001/02 – 2004/05 projektos). Preiļi atbildīs prasībām, kas attiecas uz pilsētām ar c.e. zem 10 000.

Atbilstība emisiju standartiem 2011. gadā ir plānota sekojošās pašvaldībās:

- Rēzekne, Krāslava, Ludza, Madona un Preiļi.
- Krāslava ir saņēmusi investīcijas arī laika periodā no 1998. līdz 2002. gadam. Tomēr, ņemot vērā maksātspējas ierobežojumus, programmā tika iekļauta tikai daļēja NAI rekonstrukcija. Līdz ar to, pilnu atbilstību plānots sasniegt īstenojot projekta otro fāzi no 2008. līdz 2011. gadam.

Līdzīga situācija ir Rēzeknē. Šajā pilsētā plānots realizēt projektu ar ISPA fonda līdzfinansējumu no 2002. līdz 2005. gadam, tomēr pilna atbilstība emisiju standartiem var netikt sasniegta šī perioda laikā (patreiz nav vēl pabeigta NAI detalizēta izpēte. Pēc tās pabeigšanas un izmaksu izvērtējuma, tiks izlemts par galīgo rekonstrukcijas darbu apjomu maksātspējas robežās). Projekta otrā fāze ir paredzēta no 2008. gada līdz 2011. gadam.

Madona atbilst emisiju standartiem pilsētām ar c.e. zem 10 000. Tomēr atbildīgās vides institūcijas plāno pieprasīt papildus N un P attīrīšanu līdz 2011. gadam. Līdz ar to projekts ir iekļauts otrajā fāzē no 2008. līdz 2011. gadam.

Ogres NAI patreiz neatrodas pašvaldības īpašumā. Jaunās pašvaldības NAI celtniecību plānots pabeigt līdz 2015. gadam, kad būs beidzies esošās privātās NAI ekspluatācijas laiks.

Olainē situācija ir līdzīga kā Ogrē, bet ar neskaidrākiem īpašuma maiņas plāniem apskatāmajā periodā.

Atbilstība dūņu apstrādes prasībām līdz 2008. gadam plānota sekojošās pašvaldībās:

- Jūrmala, Ventspils, Valmiera, Līvāni, Balvi, Ķekava (notekūdeņi sūknēti uz Rīgas NAI).

Atbilstība dūņu apstrādes prasībām līdz 2011. gadam plānota sekojošās pašvaldībās:

- Jelgava, Salaspils, Alūksne, Preiļi, Rēzekne, Jēkabpils, Krāslava, Ludza.

Atbilstošā monitoringa sistēma līdz 2008. gadam plānota sekojošās pašvaldībās:

- Jelgava, Jūrmala, Ventspils, Valmiera, Salaspils, Cēsis, Līvāni, Alūksne, Balvi, Preiļi, Rēzekne, Krāslava, Ķekava (notekūdeņi sūknēti uz Rīgas NAI).

Atbilstošā monitoringa sistēma Ludzā plānota līdz 2011. gadam.

(Ogri un Olainei - saistībā ar skaidrojumiem par emisiju atbilstību)

Attiecībā uz atbilstošas savākšanas sistēmas nodrošināšanu – patreiz no 55 % līdz 100% jeb vidēji 70% iedzīvotāju izmanto centralizētu kanalizācijas tīklu sistēmu. Ņemot vērā augstās privātās un sabiedriskās izmaksas, līdz 2011. gadam netiks sasniegts 95% pieslēgumu līmenis. Teritorijām, kurās netiek nodrošināta centralizēta sistēma, tiks nodrošinātas atbilstošas individuālās sistēmas un notekūdeņi tiks

nogādāti NAI attīrīšanai. Pašvaldības turpinās paplašināt centralizētās savākšanas sistēmas tajās teritorijās, kur tas var tikt tehniski, ekonomiski un no vides viedokļa pamatots.

Atbilstošas savākšanas sistēmas nodrošināšanas ietvaros pašvaldības turpinās kanalizācijas tīklu atjaunošanu, lai samazinātu infiltrāciju un eksfiltrāciju. Tiek pieņemts, ka līdz 2015. gadam tiks nomainīti aptuveni 60% no esošajiem tīkliem.

Līdz 2015. gadam

Latvijā ir 65 pašvaldības ar c.e. starp 2 000 un 10 000, kur atbilstība PNA direktīvai tiks nodrošināta līdz 2015. gadam. Ņemot vērā rūpniecisko piesārņojumu dažās no pašvaldībām, kur c.e. ir nedaudz zem 2000, reālais c.e. ir virs šīs robežas. Tās ir Lubāna, Zilupe, Mazsalaca, Jaunjelgava, Cesvaine, Mērsrags, Viļaka, Strenči, Aloja, Staicele, Ainaži, līdz ar to šīs pašvaldības ir iekļautas grupā, kur c.e. ir no 2000-10 000.

Tomēr, dažās no šīm pašvaldībām būs nepieciešams nodrošināt papildus N un P attīrīšanu pēc 2015. gada. Tas tiks lemts katrā gadījumā atsevišķi, atkarībā no saņemto ūdenstilpju pašattīrīšanās spējām.

Notekūdeņu attīrīšana

Pamatā, lielākajā daļā šo pašvaldību NAI atbilst bioloģiskās attīrīšanas prasībām. Tas ir panākts galvenokārt lielas papildus ietilpības dēļ (ievērojama ūdens izmantošanas samazināšanās, kas bieži rada projektētās kapacitātes noslodzi tikai par vienu trešdaļu) un notekūdeņu ilgo atrašanās laiku aerācijas baseinos. Tomēr šāda attīrīšanas metode ir energoietilpīga un daļa no aktīvajām dūņām nonāk saņemtajās ūdenstilpēs. Turklāt esošās būves, mehāniskās un elektriskās iekārtas ir gandrīz sasniegušas ekspluatācijas laika beigas. Līdz ar to, investīciju un atbilstības sasniegšanas plānošanas mērķiem tiek pieņemts, ka atbilstība direktīvai tiks sasniegta līdz 2015. gadam īstenojot sistēmu uzlabojumus.

Sekojošās 10 pašvaldībās no 1996. līdz 2001. gadam ir realizēti investīciju projekti, kuru rezultātā ir atjaunotas vai uzceltas jaunas NAI, kas atbilst direktīvas prasībām:

- Kandava, Ilūkste, Roja (ietver N un P attīrīšanu), Skrunda, Ugāle, Mālpils, Lubāna, Strenči, Jaunjelgava un Ainaži.

Sekojošās 4 pilsētas ir saņēmušas finansējumu un darbus plānots pabeigt 2002. gadā:

- Aizpute, Saulkrasti, Grobiņa (notekūdeņi sūknēti uz Liepājas NAI) un Pļaviņas.

Sekojošās 14 pašvaldības saņems finansējumu 2002. –2005. gadā pamatā no ISPA fonda un valsts budžeta līdzekļiem (ar 10% pašvaldību ieguldījumu):

- Smiltene, Ķekava (notekūdeņi sūknēti uz Rīgas NAI), Lielvārde, Salacgrīva, Dagda, Priekuļi (notekūdeņi sūknēti uz Cēsu NAI), Ķegums, Cesvaine (visām ISPA finansējums).
- Viļāni, Priekule, Malta, Kārsava, Babītes pagasts (aglomerācija, kas sastāv no vairākiem ciematiem ar iedzīvotāju skaitu ap 2000), Viļaka, (visām valsts budžeta investīcijas).

Valka (paredzēts ISPA finansējums) un Mērsrags (valsts budžets) ir iekļautas programmā, bet pirmais etaps neietvers NAI atjaunošanu, bet gan tikai tīklu paplašināšanu un atjaunošanu. Šīm pašvaldībām būs nepieciešamas papildus investīcijas laika posmā no 2011. līdz 2015. gadam.

Turpmākie plāni ietver ūdenssaimniecības pakalpojumu sistēmas attīstības stratēģisko plānu un tehniski –ekonomisko pamatojumu izstrādi sekojošās 14 pašvaldībās no 2001. līdz 2002. gadam un investīcijas tiek plānotas no 2003. līdz 2006. gadam:

- Baloži, Ādaži, Ikšķile, Rūjiena, Carnikava, Skrīveri, Koknese, Ulbroka, Ērgļi, Baldone, Vangaži, Mazsalaca, Aloja, Staicele.

Atlikušajās pilsētas tiek plānota ūdenssaimniecības pakalpojumu sistēmas attīstības stratēģisko plānu un tehniski –ekonomisko pamatojumu izstrāde no 2003. līdz 2004. gadam un pirmā investīciju fāze tiek plānota no 2005. līdz 2008. gadam.

Jāpiezīmē, ka vairākās mazajās pašvaldībās NAI rekonstrukcija ietver neefektīvu mehānisko un elektronisko iekārtu nomaiņu, kā arī neliela mēroga darbus, lai uzlabotu attīrīšanas efektivitāti un samazinātu augstās apkalpošanas izmaksas. Jāņem vērā tas, ka tad, kad uzstādītais aprīkojums būs nolietojies (pēc 10 – 20 gadiem), būs nepieciešamas papildus investīcijas. Vairākos gadījumos arī būves sasniegs 50 gadu ekspluatācijas laika beigas.

Notekūdeņu savākšana

Neskatoties uz to, ka pakalpojumu kvalitātes standarti nosaka, ka jānodrošina 95% pieslēgumi pie centralizētas notekūdeņu savākšanas sistēmām, izņēmumu gadījumos, kur patreizējais pieslēgumu līmenis un apdzīvotības blīvums ir zemi, šis mērķis var būt ekonomiski nepamatots, līdz ar to atsevišķām pilsētām tiks piemēroti zemāki pakalpojumu kvalitātes standarti. Turklāt nav iespējams noteikt individuālus pakalpojumu standartus pirms katrai pilsētai ir izstrādāta detalizēta izpēte. Jebkurā gadījumā atbilstoša notekūdeņu savākšana un attīrīšana centralizētās NAI tiks nodrošināta līdz 2015. gadam.

Tas pats attiecas uz tīklu atjaunošanu. Ir izvērtēts, ka vidēji 60% no tīkliem nepieciešams nomainīt, kas tiks izdarīts līdz 2015. gadam.

5.4 Pasākumi ieviešanas uzraudzībai un monitoringam

5.4.1 Vispārējie pasākumi

Ekonomikas ministrija divas reizes gadā veic Valsts investīciju programmas (VIP) īstenošanas monitoringu. PNA direktīvas prasību ieviešanas un finansēšanas plāna īstenošanu uzraudzīs VARAM, publicējot ikgadējus investīciju ziņojumus, kuros tiks atspoguļoti investīciju projektu rezultāti. Ikgadējie investīciju ziņojumi ietvers arī finansu, tehnisko un administratīvo informāciju, kā arī informāciju par sasniegtajiem rezultātiem un atbilstības statusu.

VARAM katru gadu atjaunos specifiskos direktīvu ieviešanas un finansēšanas plānus saistībā ar VIP sagatavošanu, lai atlasītu projektus turpmākam finansējumam un nodrošinātu plānos izvirzīto mērķu un termiņu sasniegšanu. Jaunu projektu

sagatavošanai finansējums tiks piešķirts pamatojoties uz šo dokumentu. PNAD ieviešanas un finansēšanas plāns arī tiks atjaunots katru gadu.

Vairākas institūcijas ir atbildīgas par investīciju projektu tehnisko, finanšu un administratīvo vadību, uzraudzību un monitoringu. Galvenās no tām ir VARAM (gan kā investīciju monitoringa institūcija, gan kā pasūtītājs), Ieviešanas aģentūra (ES līdzfinansētiem projektiem – kā VARAM sastāvdaļa), pašvaldības (kā pasūtītājs vai saņēmējs), starptautiskie finansētāji (EK, SFI, divpusējās palīdzības sniedzēji), projektu ieviešanas vienības (PIV) un pasūtītāja pārstāvis darba līgumos jeb inženieris (atbildīgs par darbu uzraudzību). Visas puses ir savstarpēji saistītas, un, atkarībā no finansētāju prasībām, daži no pienākumiem var tikt savstarpēji mainīti starp ministriju, pašvaldību un PIV. Atbildību sadalījums ES līdzfinansētos projektos tiek stingri noteikts katrā projektā atsevišķi.

Iesaistīto institūciju atbildību sadalījums projektu īstenošanā, uzraudzībā un monitoringā ir aprakstīts zemāk:

Ministrijas (izņemot kā pasūtītāja) pienākumi:

- Nodrošināt ikgadējā valsts budžeta finansējumu projektu īstenošanai;
- Nodrošināt, ka finansējums ir izlietots atbilstoši programmai, kas ir iesniegta VIP;
- Veikt VIP monitoringu un nodrošināt monitoringa anketu iesniegšanu Ekonomikas ministrijā divas reizes gadā;
- Piedalīties projektu vadības grupu un ikmēneša koordinācijas sanāksmēs;
- Nodrošināt ES finansēto projektu finanšu, tehnisko un administratīvo vadību.

Pasūtītāja pienākumi

- Veikt vispārējo projekta un līguma vadību, administrēšanu, uzraudzību un monitoringu;
- Veikt līgumu finanšu administrēšanu;
- Nodrošināt, ka projektu īstenošana norit saskaņā ar finansētāju prasībām;
- Nodrošināt vietējo līdzfinansējumu;
- Nodrošināt pietiekošu naudas plūsmu līgumiem;
- Apstiprināt konsultantu un līgumslēdzēju rēķinus un maksājumus;
- Noteikt pasūtītāja prasības konkursa dokumentācijai un projektēšanai;
- Apstiprināt projektā paredzētos tehniskos risinājumus;

- Atbalstīt konsultantu un līgumslēdzēju dažādu vienošanās ar pašvaldībām un celtniecības atļauju saņemšanā;
- Nodrošināt atbilstošu inženiertehnisko uzraudzību darba līgumiem.

Gadījumā, kad ministrija ir pasūtītājs, tā var deleģēt saņēmējam un / vai PIV atbildību par projekta tehnisko un administratīvo vadību (izņemot atbildību par projekta finansu vadību).

Projekta ieviešanas vienības pienākumi

- Palīdzēt pasūtītājam un saņēmējam visa projekta īstenošanas laikā (pienākumi var variēt atkarībā no augstākminētajiem pasūtītāja un saņēmēja resursiem);
- Uzturēt sakarus ar visām projekta īstenošanā iesaistītajā pusēm, ieskaitot abas līguma slēdzējpusēs, finansētājus, vides institūcijas;
- Apstiprināt rēķinus (līgumos, kuros ir vairāki saņēmēji);
- Sagatavot projekta īstenošanas progresa ziņojumus;
- Pēc investīciju programmas pabeigšanas PIV iesniedz gala ziņojumu norādot vispārējos sasniegumus un izvērtējot investīciju efektivitāti;
- PIV tiek iesaistīta arī konkursa dokumentācijas sagatavošanas un iepirkuma procedūru laikā.

Finansētāja pienākumi:

- Apstiprināt izmaiņas ieviešanas plānā;
- Piedalīties projektu vadības grupās un ikmēneša koordinācijas sanāksmēs, izskatīt progresa ziņojumus;
- Veikt maksājumus pēc tam, kad pasūtītājs un inženieris ir apstiprinājuši rēķinus.

Pasūtītāja pārstāvja / inženiera pienākumi darba līgumos saskaņā ar FIDIC tipa līgumu nosacījumiem:

- Inženieris/ pasūtītāja pārstāvis, kas ir atbildīgs par atbilstošu darbu izpildi saskaņā ar projekta mērķiem un atbilstoši FIDIC līguma nosacījumiem un finansētāja prasībām;
- Darba līguma laikā inženieris sasauc ikmēneša sanāksmes, lai atrisinātu ar līgumu saistītus jautājumus un uzraudzītu progresu, kā arī veic projekta finansu vadību. Tiek noturētas arī iknedēļas sanāksmes starp uzraugu un līgumslēdzēju lai saskaņotu darba jautājumus.

Projekta vadības grupa

Vadības grupas sanāksmes notiek aptuveni divas reizes gadā, lai informētu par projektu progresu un vienotos par nozīmīgām izmaiņām projekta īstenošanas plānā (komponenšu pārstrukturizācija, nepietiekošs finansējums u.c.). Vadības grupa arī tiek informēta un, ja nepieciešams, apstiprina iepirkumu rezultātus un līguma slēgšanu.

5.4.2 ES Phare un ISPA finansēti pasākumi

ES finansēti projekti tiek realizēti saskaņā ar ES prasībām un atbilstoši Latvijas MK 2001. gada janvāra noteikumiem Nr. 1 *Par ES finansēto projektu sagatavošanu, apstiprināšanu, īstenošanu un uzraudzību*, kā arī MK 1999. gada aprīļa noteikumiem Nr. 135 un Saprāšanās memorandu par Nacionālā fonda izveidi, Saprāšanās memorandu par Nacionālā fonda izmantošanu priekš ISPA, attiecīgo finanšu memorandu, ISPA rokasgrāmatu un Praktiskajām vadlīnijām ISPA, Phare un SARARD līgumu slēgšanas procedūrām.

Saskaņā ar augstākminētajiem noteikumiem, ES finansētu projektu ieviešanas atbildību sadalījums ir sekojošs:

- Nacionālās atbildīgās amatpersonas (NAA) pienākums ir veikt ES fondu administratīvās, tehniskās un finanšu vadības uzraudzību. NAA jānodrošina, ka tiek ievēroti ES iepirkumu noteikumu, regulu un iepirkumu procedūru, ziņošanas un finanšu vadības nosacījumi, un, līdz ar to, tiek veikta atbilstoša ziņojumu sagatavošana;
- Nacionālais fonds ir Valsts kases sastāvdaļa, par kuru atbildīga ir NAA. Projekta ietvaros Nacionālais fonds ir maksātājs.
- ES finansēto projektu ieviešanu veic Ieviešanas aģentūra (IA). IA ir atbildīga par projektu administratīvo, tehnisko un finanšu vadību, ko veic programmas atbildīgās amatpersonas (Phare finansētiem projektiem) vadībā vai nozares atbildīgās amatpersonas (NoAA) vadībā ISPA finansētiem projektiem.

Ieviešanas aģentūra VARAM ietvaros tika izveidota 2000. gada janvārī saskaņā ar MK noteikumiem Nr.135.

Lai ievērotu 1998. gada decembra Saprāšanās memorandu par Nacionālā fonda izmantošanu priekš ISPA, VARAM ir parakstījusi vienošanos par ES finansētu projektu īstenošanu un vienošanos par ISPA fonda finansētu projektu īstenošanu.

Abas augstākminētās vienošanās nosaka lomas un definē specifiskus NAA, PAA un SAA pienākumus ES finansēto projektu ieviešanā.

ES finansēto projektu uzraudzība un monitorings

ES Phare programma

Apvienotā uzraudzības komiteja (AUK) ir institūcija, kurai ir vispārīga atbildība par ES Phare finansēto programmu īstenošanu. Nacionālais palīdzības koordinators apstiprina AUK darbības noteikumus.

AUK sastāvā ietilpst Nacionālais palīdzības koordinators, NAA, un EK pārstāvji. AUK sanāksmes notiek vismaz vienu reizi gadā un tā izskata visas Phare un ISPA finansētās programmas.

Papildus pastāv ES Phare AUK apakškomiteja, kuru nozīmē AUK, lai uzraudzītu programmu īstenošanu. AUK apakškomitejas sastāvā ietilpst Nacionālais palīdzības koordinators, NAA, un katras ieviešanas aģentūras PAA, kā arī EK pārstāvis. Apakškomiteja, balstoties uz PAA, EK ziņojumiem un citiem atbilstošiem izvērtējumiem, detalizēti izskata katras programmas un tās komponentu un līgumu progresu saskaņā ar ES prasībām, izvērtē piem. projektu atbilstību, efektivitāti un

iespējamo ietekmi. Apakškomiteja izskata reālus projektu rezultātus salīdzinot ar plānotajiem, līgumu slēgšanas un ieviešanas līmeni, finanšu plūsmu, kā arī programmu vadības struktūras. Apakškomitejas ziņo AUK un iesniedz detalizētu ziņojumu par visām programmām pirms tās ikgadējās sanāksmes.

ISPA

Vispārēju ISPA finansēto projektu uzraudzību un izvērtēšanu saskaņā ar attiecīgo finanšu memorandu veic ISPA uzraudzības komiteja (UA). NAA un Nacionālais ISPA koordinators (NIK) veic regulāru projektu īstenošanas, progressa un finansējuma izlietojuma kontroli.

NIK ir izstrādājis UK procedūras noteikumus. Šie noteikumi ir izstrādāti balstoties uz sekojošiem dokumentiem:

- ISPA regulas IV pielikums (Padomes Regula Nr. 1267/1999),
- Finanšu memoranda III.1. pielikuma IX sadaļa
- ISPA rokasgrāmata (III.B sadaļa)
- Darba dokuments, kas nosaka ISPA UK procedūras.

Ir izveidota Latvijas ISPA UK un tās sanāksmes notiks vismaz divas reizes gadā, lai detalizēti un plaši apspriestu ieviešanas stadijā esošus projektus.

ISPA UK ir atbildīga par visu ISPA finansēto projektu monitoringu un uzraudzību, lai nodrošinātu starp EK un Latvijas valdību noslēgtajā finanšu memorandā noteikto mērķu sasniegšanu.

ISPA UK sastāvā ietilpst NIK, NAA, SAA, projekta pieteicēji, EK un SFI pārstāvji. Ja nepieciešams, var iesaistīt arī projekta īstenošanā iesaistītās institūcijas.

UK lēmumi tiek pieņemti vienbalsīgi. Ja netiek panākts vienbalsīgs balsojums, saņēmējvalstij jāizstrādā rakstisks piedāvājums papildinājumiem un jāiesniedz EK.

UK var sniegt ieteikumus Eiropas komisijai, balstoties uz finanšu un tehniskās uzraudzības rezultātiem. Eiropas Komisija pieņem jebkuru lēmumu, kas saistīts ar ISPA finansējuma apjoma palielināšanu, dāvinājuma piešķiršanas nosacījumiem vai projekta finanšu plānu.